

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія KB № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жиллянська, 14

4/2009

© Конституційний Суд України, 2009

Редакційна рада

- А. Стрижак** — Голова Конституційного Суду України,
кандидат юридичних наук (голова Редакційної ради)
- Ю. Баулін** — суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України
(заступник голови Редакційної ради)
- І. Домбровський** — суддя Конституційного Суду України
- В. Кампо** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- М. Козюбра** — суддя Конституційного Суду України у відставці,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент АПрН України
- М. Костицький** — суддя Конституційного Суду України у відставці,
доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України
- П. Пацурківський** — декан юридичного факультету Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича,
доктор юридичних наук, професор
- А. Селіванов** — Постійний представник Верховної Ради України
у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент АПрН України
- П. Стецюк** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- П. Ткачук** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- С. Шевчук** — професор кафедри публічного права юридичного
факультету Міжнародного Соломонового університету,
доктор юридичних наук

У НОМЕРІ

Акти Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 17 Закону України «Про вибори Президента України» та Постанови Верховної Ради України «Про призначення чергових виборів Президента України» 7

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 57 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» 14

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» 22

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Бринцева В. Д.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» 29

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Шишкіна В. І.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» 34

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Київської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 141 Конституції України 36

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» 47

Окрема думка судді Конституційного Суду України**Кампа В. М.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» 54

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України», абзацу восьмої частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (справа про тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита) 56

Окрема думка судді Конституційного Суду України Джуня В. В.

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України», абзацу восьмої частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (справа про тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита) 64

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків господарських

товариств і холдингових компаній, державні пакети акцій (частки) яких підлягають продажу, державних підприємств, холдингових компаній і відкритих акціонерних товариств, що підлягають підготовці до продажу в 2009 році» 68

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 4 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» 72

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо офіційного тлумачення положень пункту 26 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, статті 149 Конституції України 75

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Олефіра Петра Петровича про офіційне тлумачення терміна «споживач», статей 15, 17, 24 Закону України «Про захист прав споживачів», статті 59 Цивільного процесуального кодексу України 78

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальна пенсія за віком», що міститься у статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни», тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальний розмір пенсії за віком», використаного в частині першій статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», статті 19 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» 81

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 змін, що вносяться до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари» 85

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтертранслогістик» щодо офіційного тлумачення положення «валютна виручка в іноземній валюті», яке міститься в статті 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» 88

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс» щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 500 Цивільного кодексу України та статті 34 Господарського процесуального кодексу України у їх співвідношенні 91

Зовнішні зв'язки Конституційного Суду України

Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми» (25–26 червня 2009 року, м. Харків) 95

Теорія та практика конституційної юрисдикції

А. Стрижак. Конституційність — основа стабільності держави та суспільства 98

С. Рабінович. Природно-правова аргументація у практиці Конституційного Суду України 103

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої
статті 17 Закону України «Про вибори Президента України»
та Постанови Верховної Ради України
«Про призначення чергових виборів Президента України»

м. Київ
12 травня 2009 року
№ 10-рп/2009

Справа № 1-25/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича — доповідача,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання
Ставнічук Марини Іванівни — Представника Президента України у Консти-
туційному Суді України, Селіванова Анатолія Олександровича — Постійного
представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 17 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 року № 474–XIV в редакції Закону України від 18 березня 2004 року № 1630–IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 20–21, ст. 291) та Постанови Верховної Ради України «Про призначення чергових виборів Президента України» від 1 квітня 2009 року № 1214–VI (Офіційний вісник України, 2009 р., № 26, ст. 861).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність частини першої статті 17 Закону України «Про вибори Президента України» та Постанови Верховної Ради України «Про призначення чергових виборів Президента України».

Заслухавши суддю-доповідача Домбровського І. П., пояснення Ставнійчук М. І., Селіванова А. О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину першу статті 17 Закону України «Про вибори Президента України» (далі — Закон) та Постанову Верховної Ради України «Про призначення чергових виборів Президента України» (далі — Постанова).

У конституційному поданні зазначається, що Верховна Рада України згідно з пунктом 7 частини першої статті 85 Конституції України має призначати чергові вибори Президента України лише у строки, передбачені Основним Законом України, а саме частиною п'ятою статті 103 — на останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Президента України. Натомість, приймаючи Постанову, Верховна Рада України керувалася положеннями Закону, зокрема частиною першою статті 17, відповідно до якої чергові вибори Президента України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Президента України. Суб'єкт права на конституційне подання наголошує, що вказана норма Закону відтворює положення частини п'ятої статті 103 Конституції України в редакції від 28 червня 1996 року. Однак Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222–IV «Про внесення змін до Конституції України» (далі — Закон № 2222) частина п'ята статті 103 Конституції України викладена у новій редакції, яка на сьогодні є чинною.

Отже, Президент України вважає, що положення частини першої статті 17 Закону не відповідає частині п'ятій статті 103 Конституції України, а тому не відповідає Основному Закону України і Постанова. На думку автора клопотан-

ня, приймаючи Постанову, Верховна Рада України діяла всупереч частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині другій статті 19, пункту 7 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 103 Конституції України.

2. На пленарному засіданні Конституційного Суду України представники Президента України та Верховної Ради України навели обґрунтування своїх позицій стосовно конституційного подання.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному поданні, виходить з такого.

3.1. В Основному Законі України закріплено, що Україна є правовою державою (стаття 1), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19).

Зазначені основоположні норми Конституції України є обов'язковими для дотримання всіма органами державної влади при реалізації своїх повноважень.

Призначення виборів Президента України у строки, передбачені Конституцією України, належить до повноважень Верховної Ради України (пункт 7 частини першої статті 85 Конституції України). Забезпечення дотримання встановленої чинним законодавством України періодичності виборів Президента України має визначальне значення для функціонування демократичної держави, її республіканських засад (абзац перший підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 8-рп/2009 від 28 квітня 2009 року).

Системний аналіз конституційних норм, які врегульовують призначення чергових виборів Президента України, вказує на те, що вони пов'язані зі встановленням строків їх проведення. За Основним Законом України Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років (частина перша статті 103); новообраний Президент України вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народом на урочистому засіданні Верховної Ради України (частина перша статті 104); Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України (частина перша статті 108); чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року його повноважень (частина п'ята статті 103).

Таким чином, Верховна Рада України, призначаючи чергові вибори Президента України та визначаючи дату їх проведення, повинна керуватися нормами Конституції України, а саме пунктом 7 частини першої статті 85, частинами першою, п'ятою статті 103.

3.2. Верховна Рада України Постановою призначила чергові вибори Президента України на неділю 25 жовтня 2009 року.

У Постанові міститься посилання на статтю 58 Конституції України, за якою закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи; пункт 7 частини першої статті 85 Конституції України, яким визначено повноваження Верховної Ради України призначати вибори Президента України у строки, передбачені Основним Законом України; статтю 16 Закону, якою встановлено, що вибори Президента України призначаються Верховною Радою України шляхом прийняття постанови з підстав, визначених Конституцією України та Законом; частину першу статті 17 Закону, якою визначено, що чергові вибори Президента України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Президента України, та частину другу цієї статті, за якою Верховна Рада України призначає чергові вибори Президента України не пізніше як за сто тридцять днів до дня виборів та забезпечує опублікування рішення про призначення чергових виборів Президента України у засобах масової інформації.

Конституційний Суд України виходить з того, що при обчисленні строку повноважень Президента України та визначенні дати його чергових виборів повинні застосовуватися положення частин першої, п'ятої статті 103, частини першої статті 104 Конституції України, оскільки згідно з пунктом 7 частини першої статті 85 Основного Закону України до повноважень Верховної Ради України належить «призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією». Розділ II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2222 не містить приписів про застосування при визначенні дати виборів Президента України, що відбуватимуться після набрання чинності Законом № 2222, положень частини п'ятої статті 103 Основного Закону України в попередній редакції, тому посилання у Постанові на статтю 58 Конституції України є безпідставним.

3.3. Частина перша статті 17 Закону відтворює норму частини п'ятої статті 103 Конституції України в її редакції від 28 червня 1996 року. Однак з 1 січня 2006 року ця норма Конституції України діє в новій редакції, відповідно до якої чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень Президента України. У зв'язку з цим положення частини першої статті 17 Закону суперечать Конституції України.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що частина перша статті 17 Закону не відповідає частині п'ятій статті 103 Конституції України (є неконституційною).

3.4. Відповідно до пункту 7 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить призначення виборів Президента України у строки, передбачені Конституцією України.

Питання проведення чергових виборів Президента України врегульоване частиною п'ятою статті 103 Конституції України.

За Основним Законом України строк повноважень Президента України обчислюється з моменту складення ним присяги народів на урочистому засіданні Верховної Ради України (частина перша статті 104).

Отже, Постанова не ґрунтується на зазначених положеннях, що дає підстави Конституційному Суду України для висновку про її невідповідність частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині другій статті 19, пункту 7 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 103 Конституції України.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, частинами першою, другою статті 152, статтею 153 Конституції України, статтями 51, 61, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), частину першу статті 17 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 року № 474–XIV в редакції Закону України від 18 березня 2004 року № 1630–IV та Постанову Верховної Ради України «Про призначення чергових виборів Президента України» від 1 квітня 2009 року № 1214–VI.

2. Частина перша статті 17 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 року № 474–XIV в редакції Закону України від 18 березня 2004 року № 1630–IV та Постанова Верховної Ради України «Про призначення чергових виборів Президента України» від 1 квітня 2009 року № 1214–VI, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine n. 10-rp/2009 dated May 12, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of Article 17.1 of the Law «On Elections of the President of Ukraine» and the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Regular Elections of the President of Ukraine»*

Subject of the right to constitutional petition — the President of Ukraine — applied to the Constitutional Court of Ukraine with a petition to recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional) Article 17.1 of the Law «On

Elections of the President of Ukraine» (hereinafter referred to as the Law) and Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Regular Elections of the President of Ukraine» (hereinafter referred to as the Resolution).

Ensuring that elections of the President of Ukraine are held within the periods envisaged by the legislation is significantly important for a democratic state and its republican foundations (paragraph one item 3.1 of motivation part of the Decision No. 8-рп/2009 dd. April 28, 2009).

Pursuant to Article 85.1.7 of the Constitution, designating elections of the President of Ukraine within the terms provided for by the Constitution pertains to the authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine. Under Articles 103.1, 103.5 and 104.1 of the Fundamental Law, the President of Ukraine is elected for the term of five years; regular elections of the President of Ukraine are held on the last Sunday of the last month of the fifth year of the term of authorities of the President of Ukraine; the President of Ukraine assumes office from the day of taking the oath to the people at a solemn session of the Verkhovna Rada of Ukraine.

Hence, the Verkhovna Rada of Ukraine, calculating the term of office of the President of Ukraine, designating regular elections of the President of Ukraine and fixing the date of the elections, shall be guided by Articles 85.1.7, 103.1, 103.5 and 104.1 of the Constitution.

The Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine fixed Sunday, October 25, 2009 to be the date of regular elections of the President of Ukraine. In this Resolution, the Verkhovna Rada of Ukraine referred in particular to Article 58 of the Constitution («laws and other normative-legal acts have no retroactive force except in cases when they mitigate or annul the responsibility of a person») and Article 17.1 of the Law («regular elections of the President of Ukraine are held on the last Sunday of October of the fifth year of the authorities of the President of Ukraine»).

Article 17.1 of the Law repeats Article 103.5 of the Constitution that was effective before January 1, 2006. However, this Article as amended by the Law No. 2222 has been in force since January 1, 2006.

Chapter II «Final and Transitional Provisions» of the Law No. 2222 does not stipulate the application of Article 103.5 of the Constitution that was effective before January 1, 2006 to fixing the date of elections of the President of Ukraine which are held after the Law No. 2222 enters into force. Therefore reference in the Resolution to Article 58 of the Constitution is groundless.

According to the amended Article 103.5 of the Constitution, regular elections of the President of Ukraine are held on the last Sunday of the last month of the fifth year of the term of authorities of the President of Ukraine. Thus, Article 17.1 of the Law is non-conforming with Article 103.5 of the Constitution, i.e. unconstitutional.

According to the Fundamental Law, Ukraine is a law-based state where laws as well as other normative-legal acts shall be adopted on the basis and conform to the Constitution, and where bodies of state power (i.e. legislative, executive and judicial) are obliged to act only on the basis, within the limits of authorities and in the manner envisaged by the Constitution and laws (Articles 1, 6.2, 8.2, 19.2).

These fundamental constitutional norms are binding for each body of state power when exercising its authorities.

Since the Resolution is not founded on the mentioned provisions of the Constitution concerning calculating the term of office of the President of Ukraine and fixing the date of regular elections of the President of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine reaches the conclusion on its non-conformity with Articles 6.2, 8.2, 19.2, 85.1.7 and 103.5 of the Constitution.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise Article 17.1 of the Law «On Elections of the President of Ukraine» No. 474-XIV dd. March 5, 1999 as amended by the Law No. 1630-IV dd. March 18, 2004 and the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Regular Elections of the President of Ukraine» No. 1214-VI dd. April 1, 2009 as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional).

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень
статті 57 Закону України
«Про Державний бюджет України на 2009 рік»

м. Київ
20 травня 2009 року
№ 11-рп/2009

Справа № 1-16/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 57 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI (Офіційний вісник України, 2008 р., № 100, ст. 3299).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 55 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання

про неконституційність положень статті 57 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік».

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 55 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 57 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI (далі — Закон), якими встановлено, що «обласним та районним радам при затвердженні відповідних бюджетів виходити з того, що середньомісячна заробітна плата працівників виконавчого апарату ради не повинна перевищувати середньомісячну заробітну плату працівників апарату відповідної місцевої державної адміністрації».

Автор клопотання зазначає, що згідно з частинами першою, третьою статті 140 Конституції України територіальна громада має право через місцеве самоврядування (ради та їх виконавчі органи) самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. До таких питань відповідно до частин першої, другої статті 143 Конституції України належить затвердження радами бюджетів відповідних адміністративно-територіальних одиниць і вирішення інших питань, які віднесені законом до їхньої компетенції. Згідно з положеннями пункту 4 частини першої статті 43, частини третьої статті 58 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень районних і обласних рад належить затвердження витрат на утримання їхніх виконавчих апаратів, зокрема на оплату праці працівників.

На підставі наведеного народні депутати України вважають, що положення статті 57 Закону не відповідають вказаним нормам Конституції України і Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Крім того, на їхню думку, оспорювані положення Закону порушують норми частини першої статті 95 Основного Закону України, за якою бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами, та частини третьої цієї статті, за якою держава прагне до збалансованості бюджету України, не кореспондуються зі статтею 7 Бюджетного кодексу України щодо самостійності Державного бюджету України та місцевих бюджетів, а також суперечать Закону України «Про оплату праці» та Кодексу законів про працю України, що в аспекті статей 22, 24 Конституції України є порушенням прав громадян, оскільки змінено умови і раніше встановлений розмір оплати праці відповідної категорії громадян.

2. Свої позиції стосовно викладених у конституційному поданні питань висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, науковці Академії муніципального управління, Львівського національного університету імені Іва-

на Франка, Науково-дослідного інституту фінансового права при Академії правових наук України.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному поданні, виходить з такого.

3.1. В Україні відповідно до Конституції України визнається і гарантується місцеве самоврядування (стаття 7), яке здійснюється територіальною громадою як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи (частина третя статті 140). Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси цих територіальних громад, є районні та обласні ради, уповноважені затверджувати районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролювати їх виконання (частина четверта статті 140, частина друга статті 143 Конституції України).

В Основному Законі України закладено правові засади законодавчого врегулювання суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування та встановлено зобов'язання для районних і обласних рад дотримуватися положень Конституції і законів України при вирішенні питань, які віднесені до їх повноважень (частина друга статті 19, частина перша статті 140).

3.2. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (далі — Закон № 280) органи місцевого самоврядування, зокрема обласні та районні ради, керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим — також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими в межах їхньої компетенції (частина третя статті 24), затверджують у встановленому порядку районні та обласні бюджети (пункт 17 частини першої статті 43, частина друга статті 61).

Визначаючи зміст права на оплату праці посадової особи органу місцевого самоврядування, Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 7 червня 2001 року № 2493-III (далі — Закон № 2493) встановлює, що така оплата праці залежить від посади, яку вона займає, рангу, який їй присвоєно, якості, досвіду та стажу роботи (абзац третій статті 9).

Згідно зі статтею 21 Закону № 2493 умови оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування визначаються органом місцевого самоврядування виходячи з умов оплати праці, встановлених для державних службовців відповідної категорії (частина третя); групи за оплатою праці працівників виконавчих апаратів обласних рад встановлюються Кабінетом Міністрів України (частина восьма), а місцевий бюджет в контексті цих норм є джерелом формування фонду оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування (частина четверта).

Відповідно до статті 8 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР (далі — Закон № 108) держава здійснює регулювання

оплати праці працівників підприємств, установ та організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету (частина перша).

Таким чином, виходячи з положень статті 21 Закону № 2493, статей 8, 10 Закону № 108 розмір оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування може регулюватися державою шляхом прийняття законів України або нормами, які за певних умов встановлюються Кабінетом Міністрів України. Врегулювавши певні питання умов оплати праці відповідної категорії службовців, Верховна Рада України не порушила основних принципів процесу формування заробітної плати працівників виконавчих апаратів районних і обласних рад.

3.3. В Конституції України закріплено, що виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків (частина друга статті 95). Відповідно до пункту 1 статті 2 Бюджетного кодексу України бюджет — план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Законодавець визначив певну пріоритетність деяких бюджетних законів, зазначивши в частині другій статті 4 Бюджетного кодексу України, що «при здійсненні бюджетного процесу в Україні положення нормативно-правових актів застосовуються лише в частині, в якій вони не суперечать положенням Конституції України, цього Кодексу та закону про Державний бюджет України».

Процес складання проектів місцевих бюджетів унормовано статтею 75 Бюджетного кодексу України. При плануванні видатків районних і обласних бюджетів мають бути враховані приписи законів України, постанов Кабінету Міністрів України та нормативних актів Міністерства фінансів України, які регламентують процес складання бюджетів. Зокрема, при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів враховуються видатки на державне управління, в тому числі на органи місцевого самоврядування районного значення (підпункт «б» пункту 1 частини першої статті 89 Бюджетного кодексу України), на обласні ради (підпункт «б» пункту 1 частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України).

Отже, право на самостійне затвердження бюджетів відповідного рівня не звільняє обласні та районні ради від обов'язку дотримуватися положень законів, які регламентують процес складання, розгляду та виконання таких бюджетів.

Посилання автора клопотання на правову позицію, визначену в Рішенні Конституційного Суду України від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 (справа про збалансованість бюджету), як на обґрунтування невідповідності статті 57 Закону частині третій статті 95 Конституції України не є належною аргументацією, оскільки вона не стосується положень статті 57 Закону.

4. Обґрунтовуючи твердження про невідповідність статті 57 Закону статтям 22, 24 Конституції України, народні депутати України посилаються на статті 2, 2¹, 3, 94 Кодексу законів про працю України, на правову позицію, викладену в Рішенні Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками), і ствер-

джують, що має місце звуження обсягу конституційного права громадян на працю через зниження заробітної плати працівникам виконавчих апаратів районних і обласних рад.

В статті 43 Конституції України встановлено, що кожен має право на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (частина четверта) і своєчасно виплачену (частина сьома). Відповідно до положень статті 10 Закону № 108 розмір заробітної плати не може бути менше розміру мінімальної заробітної плати, що встановлюється у щорічному законі про Державний бюджет України.

За статтею 2 Закону № 108 заробітна плата працівників виконавчого апарату районних і обласних рад включає як постійні складові, так і додаткові, які не є гарантованими та мають індивідуальний характер (премії, окремі надбавки тощо).

Зазначене підтверджує, що заробітна плата відповідної категорії працівників не має максимально визначеного розміру і може змінюватися в залежності від конкретних обставин, які обумовлюють складові в оплаті їх праці.

Крім того, Верховна Рада України, встановлюючи в статті 57 Закону обласним і районним радам обов'язок при затвердженні бюджетів виходити з того, що середньомісячна заробітна плата працівників виконавчого апарату ради не повинна перевищувати середньомісячну заробітну плату працівників апарату відповідної місцевої державної адміністрації, не закріпила іншого правового регулювання, ніж передбачено частиною третьою статті 21 Закону № 2493.

Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що визначення розміру середньомісячної заробітної плати працівників виконавчого апарату районної, обласної ради у спосіб, передбачений статтею 57 Закону, не є порушенням статей 22, 24, 95, 140, 143 Конституції України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 152, 153 Конституції України, статтями 51, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. Визнати такими, що відповідають Конституції України (є конституційними), положення статті 57 Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» від 26 грудня 2008 року № 835-VI.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 11-rp/2009 dated May 20, 2009 in the case upon the constitutional petition of 55 People's Deputies of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of provisions of Article 57 of the Law «On the 2009 State Budget of Ukraine»*

Subject of the right to constitutional petition — 55 People's Deputies of Ukraine — appealed to the Constitutional Court with a petition on conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of provisions of Article 57 of the Law «On the 2009 State Budget of Ukraine» dated December 26, 2008 (hereinafter referred to as «the Law»), according to which «oblast and raion councils when approving respective budgets are to take into account that salaries of employees of the executive secretariats of councils should not exceed average salaries of employees of secretariats of respective local state administrations».

Pursuant to the Constitution, local self-government is recognised and guaranteed in Ukraine (Article 7). Local self-government is exercised by a territorial community both directly and through village, settlement and city councils, and their executive bodies (Article 140.3). Local self-government bodies that represent common interests of such territorial communities are raion and oblast councils that have the authority to approve district and oblast budgets that are formed from the funds of the state budget for their appropriate distribution among territorial communities or for implementation of joint projects, and from the funds drawn on the basis of agreement from local budgets for implementation of joint socio-economic and cultural programs, and control their implementation (Articles 140.4 and 143.2 of the Constitution).

The Fundamental Law provides for basic legal principles of legislative regulation of social relations in the local self-government domain and identifies an obligation of raion and oblast councils to adhere to provisions of the Constitution and laws when resolving problems falling within their competence (Articles 19.2 and 140.1).

Pursuant to the Law «On Local Self-Government in Ukraine» no. 280/97-BP dated May 21, 1997 (hereinafter referred to as the «Law no.280») local self-government bodies, including oblast and raion councils, in their activities are guided by the Constitution and laws of Ukraine, acts of the President of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine, and in the Autonomous Republic of Crimea — also by normative legal acts of the Verkhovna Rada and the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea that were adopted within the limits of their competence (Article 24.3) and approve raion and oblast budgets in accordance with the established procedure.

When determining the content of a right to remuneration for work of an employee of a local self-government body, the Law «On Service in Local Self-Government Body» no.2493-III dated June 7, 2001 (hereinafter referred to as the «Law no.2493») states that such remuneration is commensurate to the position of such an employee, his/her rank, quality, experience and length of service (Article 9.3).

As provided for in Article 21 of the Law no.2493, terms of remuneration for work of employees of local self-government bodies are determined by a respective local self-government body on the basis of the terms of remuneration for work established for public servants of a relevant category (Article 21.3); groups for work remunera-

tion of employees of executive secretariats of oblast councils are determined by the Cabinet of Ministers of Ukraine (Article 21.8) and a local budget in the context of these norms is a source of formation of the fund of work remuneration for employees of local self-government bodies (Article 21.4).

Pursuant to Article 8 of the Law of Ukraine «On Remuneration for Work» no.108/95-BP dated March 24, 1995 (hereinafter referred to as the «Law no.108»), the state regulates remuneration for work of employees of enterprises, institutions and organisations that are financed or subsidised from the budget (Article 8.1).

Hence, following the provisions of Article 21 of the Law no.2493 and Articles 8 and 10 of the Law no.108, the amount of remuneration for work of employees of local self-government bodies may be regulated by the state by adopting laws or with the help of norms that are under certain conditions set forth by the Cabinet of Ministers of Ukraine. Having regulated individual aspects related to the terms of remuneration for work of a respective category of employees, the Verkhovna Rada of Ukraine did not violate the basic principles of formation of salaries of employees of the executive secretariats of raion and oblast councils.

The Constitution reads that any state expenditures for the needs of the entire society, the extent and purposes of these expenditures, are determined exclusively by the law on the State Budget of Ukraine (Article 95.2). Pursuant to Article 2.1 of the Budget Code, the budget is a plan of formation and use of financial resources for fulfillment of tasks and functions carried out by state authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea and local self-government bodies during the budget period.

The legislator identified certain priority of some budget laws by mentioning in Article 4.2 of the Budget Code that when «exercising budget process in Ukraine, provisions of normative legal acts are applied only in the part that does not violate provisions of the Constitution, this Code and the law on the State Budget of Ukraine».

The process of development of draft local budgets is regulated by Article 75 of the Budget Code. When planning expenses of raion and oblast budgets, prescriptions of laws, resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine and normative acts of the Ministry of Finance of Ukraine that regulate the process of budget drafting are to be taken into consideration. Namely, when determining the volume of inter-budgetary transfers, expenses on public administration are to be taken into consideration, including local self-government bodies at a raion level (sub-item «b» Article 89.1.1 of the Budget Code) and oblast councils (sub-item «b» Article 90.1.1 of the Budget Code).

However, a right to independently approve budgets of a respective level does not exempt oblast and raion councils from the obligation to adhere to provisions of laws that regulate the process of drafting, consideration and implementation of such budgets.

Article 43 of the Constitution reads that everyone has a right to remuneration no less than the minimum wage as determined by law (Article 43.4) and a right to a timely payment of such remuneration (Article 43.7). Pursuant to provisions of Article 10 of the Law no.108, the amount of salary may not be lower than the minimum salary that is determined by the annual law on the State Budget of Ukraine.

Pursuant to Article 2 of the Law no.108, salary of employees of the executive secretariat of raion and oblast councils is made up by both permanent components and

by additional components that are not guaranteed and have individual nature (bonuses, individual increments, etc.).

This means that the salary of a respective category of employees has no maximum size and may change depending on the specific conditions that determine components of the salary to be paid.

Furthermore, the Verkhovna Rada of Ukraine when it provided in Article 57 of the Law that oblast and raion councils are obliged, while approving respective budgets to take into consideration that salary of employees of executive secretariats of councils should not exceed salary of employees of secretariats of respective local state administrations did not provide for any other legal regulation mechanisms than that provided for in Article 21.3 of the Law no.2493.

In view of the above-mentioned, the Constitutional Court believes that determination of the amount salary of employees of executive secretariats of raion and oblast councils in the way provided for in Article 57 of the Law does not violate provisions of Articles 22, 24, 95, 140 and 143 of the Constitution.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise as conforming with the Constitution of Ukraine (constitutional) provisions of Article 57 of the Law «On the 2009 State Budget of Ukraine» dated December 26, 2008.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»

м. Київ
27 травня 2009 року
№ 12-рп/2009

Справа № 1-11/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 35, ст. 358) з наступними змінами.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність тверджень щодо неконституційності зазначених положень Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Президент України звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» з наступними змінами (далі — Закон).

Зазначеними нормами Закону за Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією (далі — Комітет) закріплено повноваження погоджувати призначення на посади і звільнення з посад начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України, начальників відділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю в Автономній Республіці Крим і в областях, а також призначення на посади начальника Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, керівників управління з нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю Генеральної прокуратури України та його відділів, надавати згоду на створення і ліквідацію спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, призначення на посади і звільнення з них керівників цих підрозділів. Наділення Комітету такими повноваженнями, на думку глави держави, не відповідає частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині другій статті 19, статтям 75, 85, частині першій статті 89 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційне подання наголошує на тому, що комітети Верховної Ради України не є самостійними державними органами, не мають статусу юридичної особи, не наділені державно-владними повноваженнями, зокрема приймати владні (обов'язкові до виконання) приписи (видавати правові акти). За змістом частини четвертої статті 89 Конституції України органи Верховної Ради України можуть надавати висновки і пропозиції, тобто ухвалювати рішення рекомендаційного характеру.

2. Свої позиції щодо предмета конституційного подання висловили Голова Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України, Генеральна прокуратура України, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України, науковці Львівського національного університету імені Івана Франка, Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному поданні питання, виходить з такого.

3.1. Відповідно до Основного Закону України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи державної влади, зокрема законодавчої, здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (стаття 6, частина друга статті 19).

Системний аналіз положень Конституції України, проведений Конституційним Судом України, вказує на те, що повноваження органів державної влади визначаються Конституцією і законами України, а Верховної Ради України з питань здійснення державної влади встановлюються лише Конституцією України. Основним Законом України визначено правовий статус Верховної Ради України, основи статусу народних депутатів України, коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, комітетів Верховної Ради України, тимчасових спеціальних і слідчих комісій, Рахункової палати, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (стаття 83, пункт 34 частини першої статті 85, частини перша, п'ята статті 89, статті 98, 101).

3.2. За Основним Законом України Верховна Рада України для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України, організація і порядок діяльності яких встановлюються законом (частина перша, п'ята статті 89).

Правовий статус, функції та організаційні основи діяльності комітетів Верховної Ради України закріплюються Законом України «Про комітети Верховної Ради України». У статті 1 цього закону відтворено положення частини першої статті 89 Конституції України та зазначено, що комітет відповідальний перед Верховною Радою України і підзвітний їй. У ньому також визначено функції комітетів Верховної Ради України, а саме: законопроектну, організаційну та контрольну. До організаційної функції комітетів належить попереднє обговорення відповідно до предметів їх відання кандидатур посадових осіб, яких згідно з Конституцією України обирає, призначає, затверджує Верховна Рада України або надає згоду на їхнє призначення, підготовка до розгляду Верховною Радою України висновків щодо цих кандидатур (пункт 3 частини першої статті 13).

Серед контрольних функцій комітетів, визначених у статті 14 вказаного закону, функції стосовно вирішення кадрових питань немає.

Таким чином, аналіз конституційних та законодавчих положень, які врегульовують питання діяльності комітетів Верховної Ради України, свідчить про відсутність у них повноваження погоджувати призначення на посади і звільнення з них посадових осіб, а також надавати згоду на створення і ліквідацію спеціальних підрозділів, про які зазначено в оспорюваних положеннях Закону.

Діяльність комітетів пов'язана з вирішенням лише на стадії підготовки та попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України. Вони не можуть виконувати свої організаційні функції з кадрових питань в інший спосіб, ніж шляхом здійснення підготовчої роботи для призначення, звільнення, затвердження та надання згоди на призначення посадових осіб Верховною Радою України.

Оцінюючи ці положення, Конституційний Суд України вбачає, що функції, які стосуються кадрових питань, віднесені законодавцем не до контрольних, а до організаційних.

За Конституцією України до відання Верховної Ради України не належить вирішення питань щодо призначення на посади і звільнення з посад зазначених у Законі керівників підрозділів правоохоронних органів, відповідальних за боротьбу з організованою злочинністю і корупцією. Отже, функція Комітету, передбачена оспорюваними положеннями Закону, щодо погодження призначення на посади і звільнення з посад керівників цих підрозділів виходить за межі повноважень Верховної Ради України, встановлених Конституцією України.

Зважаючи на те, що відповідно до пункту 22 частини першої статті 85, пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України Верховна Рада України затверджує загальну структуру, чисельність, визначає функції Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, а організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства визначаються виключно законами України, Конституційний Суд України вважає, що положення підпункту «г» пункту 1 статті 24 Закону щодо надання Комітетом згоди на створення і ліквідацію в структурах правоохоронних органів спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю суперечить цим конституційним приписам. Такі повноваження стосовно затвердження структури правоохоронних органів (створення та ліквідація окремих підрозділів) здійснює згідно з Конституцією України безпосередньо Верховна Рада України.

Конституційний Суд України також бере до уваги, що Закон був прийнятий 30 червня 1993 року, тому оспорювані положення суперечать приписам прийнятої у 1996 році Конституції України щодо здійснення влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, виконання повноважень в межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, затвердження Верховною Радою України загальної структури, визначення функцій правоохоронних органів тощо. При перевірці на конституційність цих положень Закону слід виходити з припису пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Основного Закону України стосовно того, що закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності Конституцією України, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України.

Таким чином, норми Закону (пункт 4 статті 9, пункти 4, 5 статті 10, підпункт «г» пункту 1 статті 24, пункт 3 статті 26), які наділяють Комітет повноваженнями погоджувати призначення на посади та звільнення з посад відповідних посадових осіб, надавати згоду на створення, ліквідацію спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, не відповідають частині другій

статті 6, частині другій статті 19, пунктам 22, 33 частини першої статті 85, частині першій статті 89, пункту 14 частини першої статті 92 Конституції України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 152, 153 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341–XII з наступними змінами щодо погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією:

— призначення на посаду начальника Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;

— призначення на посади і звільнення з них начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України, начальників відділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю в Автономній Республіці Крим і в областях;

— створення і ліквідації спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, призначення на посади і звільнення з них керівників цих спеціальних підрозділів;

— призначення керівників управління з нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю Генеральної прокуратури України та його відділів.

2. Положення пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341–XII з наступними змінами, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no. 12-рп/2009 dated May 27, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of provisions of Articles 9.4, 10.4, 10.5, sub-item «d» Article 24.1, and*

Article 26.3 of the Law «On Organisational and Legal Principles of Fighting Organised Crime»

President of Ukraine filed a petition with the Constitutional Court of Ukraine to recognise provisions of Articles 9.4, 10.4, 10.5, sub-item «d» Article 24.1, and Article 26.3 of the Law «On Organisational and Legal Principles of Fighting Organised Crime» with subsequent amendments (hereinafter referred to as «the Law») as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional).

Pursuant to the Fundamental Law, state power in Ukraine is exercised on the principles of its division into legislative, executive and judicial; bodies of state power, including legislative bodies, act only on the grounds, within the limits of authority, and in the manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine (Articles 6 and 19.2).

Under the Fundamental Law, the Verkhovna Rada of Ukraine in order to perform the work of legislative drafting, to prepare and conduct the preliminary consideration of issues ascribed to the authority of the Verkhovna Rada of Ukraine, to exercise control functions as provided for in the Constitution establishes parliamentary committees consisting of members of the Verkhovna Rada of Ukraine; organisation and operational procedure of such committees are established by law (Articles 89.1 and 89.5).

The legal status, functions and organisational principles of work of committees of the Verkhovna Rada of Ukraine are set forth in the Law «On Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine». Article 1 of this Law repeats provisions of Article 89.1 of the Constitution and states that a committee is accountable to the Verkhovna Rada of Ukraine and reports to it. The Law «On Committees of the Verkhovna Rada of Ukraine» also lists functions of the committees of the Verkhovna Rada of Ukraine, namely legislative, organisational and control functions. Organisational function of parliamentary committees includes preliminary discussion in accordance with their field of responsibility, of candidates for offices that are to be elected, appointed or approved by the Verkhovna Rada of Ukraine as provided for in the Constitution, and preparation for parliamentary consideration of conclusions concerning such candidates (Article 13.1.3).

Control functions of committees enumerated in Article 14 of the aforementioned law do not include the function related to decision-making on personnel issues.

Therefore, analysis of provisions of the Constitution and laws regulating activities of parliamentary committees demonstrate the absence of powers and authorities to approve appointment and dismissal of officials or to consent to establishment or elimination of special departments mentioned in the provisions of the Law in question.

Committee activities imply decision-making only at the stage of preparation and preliminary consideration of issues ascribed to the authority of the Verkhovna Rada of Ukraine. They may not exercise their organisational functions related to personnel issues in any other way than by carrying out preparation for appointment, dismissal, approval and consent to appointment of officials by the Verkhovna Rada of Ukraine.

When assessing these provisions, the Constitutional Court believes that functions related to personnel issues were ascribed by the legislature not to control but to organisational functions.

Under the Constitution, the Verkhovna Rada is not entitled to make decisions on appointment to and dismissal from offices of heads of departments of law-enforcement bodies responsible for fighting organised crime and corruption mentioned in the Law. Hence, the function of the committee as provided for in the provisions of the Law in question concerning appointment to and dismissal from office of heads of such departments goes beyond the powers and authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine provided for in the Constitution.

In view of the fact that pursuant to Articles 85.1.22 and 92.1.14 of the Constitution, the Verkhovna Rada of Ukraine confirms the general structure and numerical strength, and defines the functions of the Security Service of Ukraine and the Ministry of Interior of Ukraine, and organisation and operation of the procuracy, the bodies of inquiry and investigation are determined exclusively by laws of Ukraine, the Constitutional Court considers that provisions of sub-item «d» Article 24.1 of the Law, according to which the Committee is entitled to approve establishment and elimination of special departments on fighting corruption and organised crime violate the aforementioned constitutional norms. Such powers and authorities concerning approval of the structure of law enforcement bodies (establishment and elimination of individual departments) pursuant to the Constitution are to be exercised by the Verkhovna Rada of Ukraine directly.

The Constitutional Court also takes into consideration the fact that the Law was adopted on June 30, 1993 and thus the provisions in question violate the norms of the Constitution adopted in 1996, according to which state power in Ukraine is divided into legislative, executive and judicial, authorities are exercised within the limits of and in the manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine, and general structure and definition of the functions of law-enforcement bodies be approved by the Verkhovna Rada, etc. When examining the constitutionality of these provisions of the Law one has to proceed from the norms of paragraph 1 Chapter XV «Transitional Provisions» of the Fundamental Law, according to which laws and other normative acts adopted prior to the Constitution entering into force are in force in the part that does not contradict the Constitution.

Therefore, norms of the Law (Articles 9.4, 10.4, 10.5, sub-item «d» Article 24.1, and Article 26.3) that entitle the Committee to approve appointment to and dismissal from offices of respective officials, consent to establishment and elimination of special departments on fighting corruption and organised crime run contrary to Articles 6.2, 19.2, 85.1.22, 85.1.33, 89.1, and 92.1.14 of the Constitution of Ukraine.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. To recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional) provisions of Articles 9.4, 10.4, 10.5, sub-item «d» Article 24.1, and Article 26.3 of the Law «On Organisational and Legal Principles of Fighting Organised Crime» dated June 30, 1993 with subsequent amendments concerning approval by the Verkhovna Rada Committee on Fighting Organised Crime and Corruption of:

- appointment of the Head of the Main Department on Fighting Organised Crime of the Ministry of Interior of Ukraine;
- appointment to and dismissal from office of the Head of the Main Department on Fighting Corruption and Organised Crime of the Central Department of the

Security Service of Ukraine, heads of offices for fighting corruption and organised crime in the Autonomous Republic of Crimea and in the oblasts;

— establishment and elimination of special departments on fighting corruption and organised crime, appointment to and dismissal from offices of heads of such special departments;

— appointment of head of the department for control of adherence to laws by special departments on fighting organised crime of the Office of Prosecutor General of Ukraine and heads of its divisions.

2. Provisions of the Law «On Organisational and Legal Principles of Fighting Organised Crime» dated June 30, 1993 with subsequent amendments that were recognised unconstitutional lose their effect on the day of adoption of this Decision by the Constitutional Court.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Бринцева В. Д.
стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень
пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24,
пункту 3 статті 26 Закону України
«Про організаційно-правові основи боротьби
з організованою злочинністю»

1. Конституційний Суд України у Рішенні від 27 травня 2009 року № 12-рп/2009 (далі — Рішення) визнав такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341–XII з наступними змінами (далі — Закон) щодо погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією:

— призначення на посаду начальника Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;

— призначення на посади і звільнення з них начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України, начальників відділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю в Автономній Республіці Крим і в областях;

— створення і ліквідації спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, призначення на посади і звільнення з них керівників цих спеціальних підрозділів;

— призначення керівників управління з нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю Генеральної прокуратури України та його відділів.

2. Однак системний аналіз як конституційних засад, так і законодавчих особливостей унормування інституту парламентського контролю дає підстави для протилежних висновків.

2.1. Дійсно, Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово звертав увагу, що згідно з частиною другою статті 19 Конституції України всі органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до Основного Закону України орган законодавчої влади здійснює свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України; конституційні норми є нормами прямої дії і мають найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України та повинні відповідати їй (частина друга статті 6, стаття 8).

За частиною другою статті 85 Конституції України Верховна Рада України, окрім передбачених у частині першій цієї статті, реалізовує й інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Парламентський контроль є конституційною функцією Верховної Ради України і здійснюється у межах, визначених Конституцією України та законом (пункт 33 частини першої статті 85 Конституції України). З метою розширення меж і форм парламентського контролю раніше існуюча конституційна норма була доповнена Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV положенням про те, що його здійснення визначається не тільки Конституцією України, а й законом. Нова редакція частини першої статті 89 Конституції України віднесла «виконання контрольних функцій» до повноважень комітетів Верховної Ради України, створених відповідно до Основного Закону України.

Наведені конституційні норми є базовими для законодавчого унормування стосовно визначення системи державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю. Саме відповідно до Закону ця система визначена Верховною Радою України. Постановою Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3342-XII встановлено порядок створення в органах Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, прокуратури спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю. Тому погодження питань щодо створення і ліквідації цих органів і призначення керівників структурних підрозділів (перелічених у статтях 9, 10, 26 Закону) як складова (елемент) парламентського контролю відповідає його конституційним засадам.

Верховна Рада України, реалізуючи конституційну функцію парламентського контролю, в Законі передбачила конкретні механізми його здійснення спеціальним уповноваженим органом, яким є парламентський комітет.

Аналіз конституційних повноважень Президента України, Кабінету Міністрів України, у тому числі і встановлених Законом України «Про Кабінет Міністрів України», свідчить про те, що контроль за діяльністю спеціальних органів по

боротьбі з організованою злочинністю і корупцією покладається лише на профільний комітет Верховної Ради України.

2.2. Системний аналіз наведених норм Конституції України дає підстави для висновку, що конституційні засади парламентського контролю можуть бути деталізовані (розвинуті) законами України і нормативно-правовими актами парламенту.

Законом України «Про комітети Верховної Ради України» з наступними змінами передбачено, що комітет є органом Верховної Ради України, який утворюється з числа народних депутатів України, зокрема для виконання контрольних функцій (частина перша статті 1).

Кількість комітетів, їх назви та предмети відання можуть бути змінені за рішенням Верховної Ради України нового скликання. Так, згідно з Постановою Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України шостого скликання» від 4 грудня 2007 року № 4-VI (зі змінами від 13 грудня 2007 року) Комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією виконує контрольну функцію парламенту щодо «призначення на посади та звільнення з посад, що пов'язані з предметом відання, а також здійснення відповідних погоджень у випадках, передбачених законом» (підпункт 2 пункту 1 додатку до Постанови). Зазначені повноваження передбачені також оспорюваними положеннями Закону.

Проаналізована нормативна база відповідає наведеним конституційним засадам і свідчить про те, що комітети Верховної Ради України відповідно до предмета відання можуть бути самостійними суб'єктами парламентського контролю, який визначається статусом і повноваженнями цих постійних органів Верховної Ради України.

Саме таку контрольну функцію здійснює Комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, надаючи згоду на створення та ліквідацію спеціальних підрозділів, погоджуючи призначення на посади та звільнення з них їх керівників, чим забезпечує стабільність і відповідність конституційним і законодавчим засадам побудову структур правоохоронних органів, на які покладено виконання важливої функції боротьби з організованою злочинністю.

Цей висновок узгоджується з правовою позицією Конституційного Суду України, відповідно до якої за своїм конституційним статусом комітети Верховної Ради України є органами, які мають предметно визначену компетенцію і забезпечують здійснення парламентом його повноважень (підпункт 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 5 березня 2003 року № 5-рп/2003 у справі про звернення народних депутатів України до Національного банку України).

Крім того, виконуючи попередній контроль проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (реєстраційний № 4180), Конституційний Суд України дійшов висновку про відповідність статтям 157 і 158 Конституції України положень пункту 33 статті 85 Конституції України (пункт 1 резолютивної частини Висновку Конституційного Суду України від 12 жовтня 2004 року № 2-в/2004).

Попереднє погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією призначення осіб на визначені Законом посади та звільнення з них, створення і ліквідації спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією слід розглядати як його рекомендації. Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, висловленою в Рішенні від 15 січня 2009 року № 2-рп/2009 у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про деякі питання керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави», попереднє погодження кандидатур на посади є процедурою узгодження дій органів та посадових осіб щодо призначення на ці посади, яка не підміняє рішення про їх призначення як вольового акта посадових осіб або органів, до чийої компетенції віднесено прийняття таких рішень, та не може розглядатися як обов'язкова складова цього рішення.

Процедура погодження таких рішень по суті є формою контролю з боку комітету за додержанням законодавства та реалізацією органами, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю і корупцією, своїх функцій і завдань, які реалізуються шляхом висловлення комітетом своїх позицій та рекомендацій з цих питань.

3. Таким чином, є всі підстави вважати, що наділення профільного комітету Верховної Ради України повноваженнями погоджувати призначення на посади і звільнення з посад керівників підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Служби безпеки України, а також призначення на посади керівників таких підрозділів органів прокуратури, начальника Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, надавати згоду на створення і ліквідацію спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю є складовою функції парламентського контролю, створює додаткові гарантії незалежності цих структурних підрозділів та їх керівників у боротьбі з організованою злочинністю і корупцією і не суперечить Конституції України.

4. Слід також зазначити, що Конституційний Суд України в Рішенні не тільки невмотивовано і безпідставно відступив від своїх попередніх правових позицій, а й заклав передумови для руйнації механізму стримувань і противаг у формуванні і контролі за діяльністю органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю.

Покладена в основу Рішення концепція, відповідно до якої «функція Комітету, передбачена оспорюваними положеннями Закону, щодо погодження призначення на посади і звільнення з посад керівників цих підрозділів, виходить за межі повноважень Верховної Ради України, встановлених Конституцією України» (речення друге абзацу сьомого підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини), а тому в комітетах Верховної Ради України можуть погоджуватися лише кандидатури осіб, які призначаються на посади Верховною Радою України (або за її згодою) з посиланням на відсутність серед переліку контрольних функцій комітетів Верховної Ради України, визначених у профільному законі (стаття 14 Закону України

«Про комітети Верховної Ради України»), не є достатньо обґрунтованою. Фактично Конституційний Суд України зробив перевірку на відповідність норм Закону не конституційним положенням, а нормам іншого закону.

Існуюча невідповідність норм у двох спеціальних законах без проблем усувається правозастосовним шляхом. Крім того, Конституційний Суд України мав можливість звернути увагу Верховної Ради України на це, запропонувавши вирішити її шляхом внесення необхідних доповнень у Закон України «Про комітети Верховної Ради України».

Виникає сумнів стосовно позиції Конституційного Суду України щодо надання механізму «попереднього погодження кандидатур» «статусу» самостійної функції (абзаци другий, третій підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення). Наведене дає підстави вважати названу процедуру лише складовою контрольної функції, здійснюваної в рамках інституту парламентського контролю. До речі, саме такий підхід був продемонстрований Конституційним Судом України при з'ясуванні конституційності погоджень з Президентом України кандидатур керівників у системі Міністерства закордонних справ України та Міністерства оборони України (рішення Конституційного Суду України від 15 січня 2009 року № 2-рп/2009; від 25 лютого 2009 року № 5-рп/2009).

Недостатньо аргументованим у контексті дослідження прав парламентських комітетів виглядає посилання на те, що повноваження Верховної Ради України з питань здійснення державної влади встановлюються лише Конституцією України (абзац другий підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення). Фактично Рішення Конституційного Суду України не містить тлумачення і відповідної оцінки конституційним положенням про здійснення парламентського контролю комітетами Верховної Ради України у межах, визначених законом, якими саме для врегулювання цього питання Конституція України доповнена Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (пункт 33 частини першої статті 85, частина перша статті 89 Конституції України).

5. Отже, є необхідність у більш детальному конституційному унормуванні системи функцій, повноважень і механізмів їх здійснення як самою Верховною Радою України, так і її комітетами.

Суддя Конституційного Суду України

В. Бринцев

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Шишкіна В. І.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень
пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24,
пункту 3 статті 26 Закону України
«Про організаційно-правові основи боротьби
з організованою злочинністю»

Конституційний Суд України у Рішенні від 27 травня 2009 року № 12-рп/2009 (далі — Рішення) визнав неконституційними положення пункту 4 статті 9, пунктів 4, 5 статті 10, підпункту «г» пункту 1 статті 24, пункту 3 статті 26 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-XII (далі — Закон) з наступними змінами щодо погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією:

- призначення на посаду начальника Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;
- призначення на посади і звільнення з них начальника Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України, начальників відділів по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю в Автономній Республіці Крим і в областях;
- створення і ліквідації спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, призначення на посади і звільнення з них керівників цих спеціальних підрозділів;
- призначення керівників управління з нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю Генеральної прокуратури України та його відділів.

Стосовно Рішення висловлюю таку думку.

Верховна Рада України як представницький орган всього українського народу відповідно до статей 75, 85, 89, 92 Конституції України здійснює різноманітну функціональну діяльність (законодавчу, контрольну, формування державних органів, кадрового призначення, амністування тощо.)

Парламентський контроль є найважливішим інститутом світового парламентаризму, і Верховна Рада України реалізує його у межах, визначених Конституцією і законами України. Свою контрольну функцію парламент України може здійснювати безпосередньо — шляхом заслуховування звітів, висловлення недовіри, прийняття відставки, звільнення посадовців, направлення запитів народних депутатів України, імпичменту, формування контролюючих і перевіряючих органів тощо та опосередковано — через різні форми контрольної діяльності постійних комітетів, тимчасових спеціальних або слідчих комісій.

Народний депутат України також виконує свою контрольну функцію безпосередньо й опосередковано шляхом участі у діяльності контролюючих органів, які

утворюють парламент. Такі повноваження народного депутата України регулюються Конституцією і законами України (частина четверта статті 76 Конституції України).

Організація і діяльність органів дізнання і слідства встановлюються виключно законами України (пункт 14 частини першої статті 92 Конституції України). Логічно, що в них Верховна Рада України має право визначити різні форми і способи парламентського контролю за діяльністю таких органів. Конституційне унормування є базовим для подальшого законодавчого визначення системи державних органів, метою утворення яких є боротьба з організованою злочинністю в державі. Сформувавши таку систему, Верховна Рада України Постановою «Про порядок боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3342–XII встановила порядок утворення в органах Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, прокуратури спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю. У Законі Верховна Рада України, реалізуючи конституційне право на контрольну функцію, визначила конкретні механізми його здійснення спеціальним уповноваженим органом, яким є парламентський комітет. Погодження питань щодо створення та ліквідації цих органів і призначення керівників структурних підрозділів (перелічених у статтях 9, 10, 26 Закону) є складовою парламентського контролю та відповідає його конституційним засадам. Безпосередньо контрольну функцію у цій сфері здійснює комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією, надаючи згоду на створення та ліквідацію спеціальних підрозділів, погоджуючи призначення на посади та звільнення з них їх керівників, чим забезпечує стабільність і відповідність конституційним і законодавчим засадам побудову структур правоохоронних органів, на які покладено виконання важливої функції боротьби з організованою злочинністю.

Такий погляд кореспондується з правовою позицією, викладеною в підпункті 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 5 березня 2003 року № 5-рп/2003 у справі про звернення народних депутатів України до Національного банку України, за якою комітети Верховної Ради України за своїм конституційним статусом є органами, які мають предметно визначену компетенцію і забезпечують здійснення парламентом його повноважень.

Відступ від такої позиції призведе до звуження інституту парламентського (народне представництво) контролю за діяльністю спеціальних служб у державі, що суперечить принципам існування демократичного устрою держави (статті 1, 5 Конституції України).

Суддя Конституційного Суду України

В. Шишкін

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Київської міської ради
щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 141
Конституції України

м. Київ
4 червня 2009 року
№ 13-рп/2009

Справа №1-12/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого, доповідача,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представників суб'єкта права на конституційне подання Павліка Віталія Андрійовича, Задорожної Ірини Олексіївни, Представника Президента України у Конституційному Суді України Ставніччук Марини Іванівни, Постійного представника Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, представників Верховної Ради України Ключковського Юрія Богдановича, Подгорного Сергія Петровича

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Київської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 141 Конституції України від 28 червня 1996 року (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141; 2005 р., № 2, ст. 44).

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Київської міської ради.

Підставою для розгляду справи відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність у роз'ясненні положень частин першої, другої статті 141 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А. А., пояснення Павлика В. А., Задорожної І. О., Ставнійчук М. І., Селіванова А. О., Ключковського Ю. Б., Подгорного С. П. та дослідивши матеріали конституційного подання, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Київська міська рада — порушив питання щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 141 Конституції України з метою з'ясувати:

— чи набувають депутати місцевих рад та сільські, селищні, міські голови повноваження на однаковий передбачений частинами першою, другою статті 141 Конституції України п'ятирічний та чотирирічний строк, якщо їх обрано на чергових, позачергових, повторних, проміжних або перших місцевих виборах;

— чи можуть застосовуватися положення абзацу другої частини другої статті 14 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 6 квітня 2004 року № 1667-IV (далі — Закон) при призначенні місцевих виборів, якщо конституційно визначений строк повноважень депутатів місцевих рад, сільського, селищного, міського голови з об'єктивних причин не збігається зі строком проведення чергових виборів народних депутатів України.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень виникла у зв'язку з тим, що Основний Закон України не вирізняє вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування в аспекті строків повноважень їх депутатів в залежності від виду виборів і не встановлює вимог щодо погодження в часі проведення виборів до Верховної Ради України та місцевих рад. Однак відповідно до частини другої статті 14 Закону строк проведення чергових місцевих виборів залежить від строку проведення виборів до Верховної Ради України. Законодавством України передбачено проведення чергових, позачергових, повторних, проміжних, перших місцевих виборів, тому строки призначення та проведення виборів народних депутатів України та депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів можуть не збігатися.

2. Свої позиції щодо предмета конституційного подання висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Комітет Верховної Ради України з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, вчені Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, Одеської національної юридичної академії, Львівського національного університету імені Івана Франка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України та фахівці Центру політико-правових реформ.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені у конституційному поданні, виходить з такого.

Україна відповідно до Основного Закону України є демократичною державою (стаття 1), носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5), громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (частина перша статті 38).

Представницькими органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські, районні, обласні ради, формування яких відбувається за результатами народного волевиявлення, яке здійснюється через вибори, що відповідно до статті 69 Конституції України є однією з форм безпосередньої демократії. При цьому волевиявлення народу забезпечується шляхом закріплення на конституційному рівні строків реалізації повноважень обраними особами.

У Конституції України встановлено строки повноважень Верховної Ради України, Президента України, депутатів сільської, селищної, міської, районної, обласної ради та сільського, селищного, міського голови (частина п'ята статті 76, частина перша статті 103, частини перша, друга статті 141) і врегульовано окремі питання щодо призначення та проведення чергових та позачергових виборів органів представницького характеру (частини перша, друга статті 77, пункти 7, 28, 30 частини першої статті 85, пункт 1 частини першої статті 138).

Аналіз цих положень дає підстави стверджувати, що на конституційному рівні закріплено принцип періодичності проведення виборів, застосування якого згідно з міжнародними актами є важливою складовою їх демократичності. Зокрема, у статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року (ратифікованого Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року) вказано, що кожен громадянин повинен мати можливість голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах.

3.1. В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (стаття 7, частина перша статті 140 Конституції України). Місцеве самоврядування згідно з Основним Законом України здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи; районні та обласні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст (частини третя, четверта статті 140); до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років; територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно

сільського, селищного та міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях (частини перша, друга статті 141).

Згідно з Основним Законом України організація і порядок проведення виборів визначаються виключно законами України (пункт 20 частини першої статті 92). На реалізацію цього припису Верховна Рада України прийняла Закон, у статті 14 якого встановила, що чергові місцеві вибори проводяться у зв'язку з закінченням визначеного Конституцією України строку повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради та сільського, селищного, міського голови (частина друга); позачергові місцеві вибори призначаються у разі дострокового припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради, сільського, селищного, міського голови (частина третя).

За результатами проведення чергових та позачергових виборів формується правомочний склад сільської, селищної, міської, районної, обласної ради та обирається сільський, селищний, міський голова.

3.2. В Основному Законі України передбачено дострокове припинення повноважень Президента України та проведення виборів (частина п'ята статті 103), дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та проведення позачергових виборів (частина друга статті 77, частина друга статті 90), призначення позачергових виборів до органів місцевого самоврядування (пункт 30 частини першої статті 85).

Конституція України закріплює строки здійснення повноважень представницькими органами. Зокрема, за частиною п'ятою статті 76 строк повноважень Верховної Ради України становить п'ять років, за частиною першою статті 103 Президент України обирається строком на п'ять років, за частиною першою статті 141 до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються строком на п'ять років, за частиною другою статті 141 сільський, селищний, міський голова обирається строком на чотири роки. Таким чином, зазначені конституційні норми не містять положень, які вирізняли б строки здійснення повноважень парламентом, главою держави, депутатами, які входять до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, та сільським, селищним, міським головою залежно від виду виборів, за результатами проведення яких їх було обрано.

Беручи до уваги, що конституційні положення, які встановлюють строки повноважень представницьких органів, мають загальний характер, Конституційний Суд України дійшов висновку, що обчислення цих строків здійснюється однаково, незалежно від того, на чергових чи позачергових виборах обрано склад представницького органу чи посадову особу. Такий висновок підтверджується правовою позицією Конституційного Суду України, згідно з якою Конституція України та закони України встановлюють однакові правові підходи до організації і діяльності органів, які мають представницький характер: парламенту — Верховної Ради України, представницького органу Автономної Республіки Крим — Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування — сільських, селищних, міських, районних у містах рад (абзац третій підпункту 2.2

пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 27 лютого 2001 року № 1-рп/2001). Аналогічну позицію Конституційний Суд України висловив в Рішенні від 20 травня 2004 року № 12-рп/2004 (абзац другий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини).

Винятки з конституційних положень, що передбачають здійснення повноважень представницькими органами протягом закріпленого в них строку, можуть бути встановлені лише шляхом внесення відповідних змін до Основного Закону України, що узгоджується з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 30 жовтня 1997 року № 5-зп у справі К. Г. Устименка (пункт 4 резолютивної частини).

Отже, дострокове припинення повноважень представницького органу місцевого самоврядування чи посадової особи має правові наслідки лише для того складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради чи сільського, селищного, міського голови, повноваження якого достроково припинені, і не є правовою підставою, яка впливає на строк здійснення повноважень складу цього органу чи посадової особи, обраної на позачергових виборах.

Таким чином, положення частин першої, другої статті 141 Конституції України, що встановлюють строки, на які обираються депутати до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради чи сільський, селищний, міський голова, слід розуміти так, що при обранні цих осіб на передбачених Конституцією України чергових та позачергових виборах на них поширюються відповідно п'ятирічний та чотирирічний строки повноважень.

4. Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України (стаття 93); у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні (пункт 4 частини другої статті 39).

Проаналізувавши зміст конституційного подання, Конституційний Суд України дійшов висновку, що в ньому не наведено правового обґрунтування практичної необхідності у тлумаченні положень частин першої, другої статті 141 Конституції України щодо визначення строків, на які обираються депутати сільської, селищної, міської, районної, обласної ради та сільський, селищний, міський голова за результатами проведення повторних, проміжних, перших місцевих виборів.

Отже, конституційне провадження в цій частині підлягає припиненню на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

5. Суб'єкт права на конституційне подання порушує питання про тлумачення положень частин першої, другої статті 141 Конституції України в аспекті можливості застосування при призначенні місцевих виборів положення абзацу другого частини другої статті 14 Закону, відповідно до якого чергові вибори депутатів сільської, селищної, міської, районної, обласної ради та сільського, селищного, міського голови відбуваються одночасно з виборами народних депутатів України.

7 квітня 2009 року набрав чинності Закон України «Про внесення зміни до статті 14 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» щодо одночасності проведення виборів», яким абзац другий частини другої статті 14 Закону виключено.

Таким чином, практична необхідність в офіційному тлумаченні положень частин першої, другої статті 141 Конституції України в контексті абзацу другого частини другої статті 14 Закону відпала. У зв'язку з цим конституційне провадження в цій частині підлягає припиненню на підставі пункту 4 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

6. За статтею 2 Закону України «Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування (рад)» від 24 червня 2004 року № 1866–IV обрання нового складу представницького органу місцевого самоврядування (ради) на позачергових виборах не вважається новим скликанням цього представницького органу.

Конституційний Суд України виходячи з системного аналізу Конституції та законів України, які регулюють питання організації, формування та діяльності органів місцевого самоврядування, дійшов висновку, що порядок обчислення строків повноважень депутатів сільської, селищної, міської, районної, обласної ради пов'язаний зі статтею 2 вказаного Закону.

Одним із представницьких органів влади в Україні є Верховна Рада України, порядок обчислення скликань якої вбачається з аналізу положень Конституції України, зокрема частини третьої статті 81, частин першої, четвертої статті 90, за якими повноваження народного депутата України припиняються достроково також у разі дострокового припинення відповідно до Конституції України повноважень Верховної Ради України — в день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання, повноваження Верховної Ради України припиняються у день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання, повноваження Верховної Ради України, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання. Таким чином, Верховна Рада України, повноваження якої достроково припинені, є Верховною Радою України попереднього скликання, а Верховна Рада України, сформована за результатами проведення позачергових виборів, є Верховною Радою України нового скликання.

Оскільки Конституція України та закони України встановлюють однакові правові підходи до організації і діяльності органів, які мають представницький характер, то до обчислення скликань сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, що формуються за результатами проведення позачергових виборів, повинні застосовуватися такі ж підходи, як і до обчислення скликань Верховної Ради України. Отже, законодавчо визначений порядок обчислення скликань сільської, селищної, міської, районної, обласної ради має наслідком набуття повноважень депутатами на інший

строк, ніж це передбачено Конституцією України. Тому порядок обчислення скликань представницького органу місцевого самоврядування (ради), закріплений у статті 2 Закону України «Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування (рад)», не відповідає частині першій статті 141 Конституції України, що згідно з частиною третьою статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підставою для визнання цього положення неконституційним.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 152, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 51, 61, 69, 93, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в і р і ш и в :

1. Положення частин першої, другої статті 141 Конституції України, що встановлюють строки, на які обираються депутати до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради чи сільський, селищний, міський голова, слід розуміти так, що при обранні цих осіб на передбачених Конституцією України чергових та позачергових виборах на них поширюються відповідно п'ятирічний та чотирирічний строки повноважень.

2. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення статті 2 Закону України «Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування (рад)» від 24 червня 2004 року № 1866–IV.

3. Припинити конституційне провадження у справі щодо надання офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 141 Конституції України стосовно визначення строку, на який обираються депутати сільської, селищної, міської, районної, обласної ради та сільський, селищний, міський голова за результатами проведення повторних, проміжних, перших місцевих виборів, на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання в цій частині вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

4. Припинити конституційне провадження у справі щодо надання офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 141 Конституції України в аспекті можливості застосування при призначенні місцевих виборів абзацу другою частини другої статті 14 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 6 квітня 2004 року № 1667–IV на підставі пункту 4 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість у цій частині Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

5. Положення статті 2 Закону України «Про порядок обчислення скликань представницьких органів місцевого самоврядування (рад)» від 24 червня 2004 року № 1866–IV, визнане неконституційним, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

6. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine no.13-rp/2009 dated June 4, 2009 in the case upon the constitutional petition of Kyiv City Council concerning official interpretation of provision of Articles 141.1 and 141.2 of the Constitution of Ukraine*

Pursuant to its Fundamental Law, Ukraine is a democratic state (Article 1); the people are the bearers of sovereignty and the only source of power in Ukraine; the people exercise power directly and through bodies of state power and bodies of local self-government (Article 5.2); citizens have the right to participate in the administration of state affairs, in All-Ukrainian and local referenda, to freely elect and to be elected to bodies of state power and bodies of local self-government (Article 38.1).

Representative bodies of local self-government are village, settlement, city, raion and oblast councils that are formed upon the results of expression of the will of the people exercised through elections, which according to Article 69 of the Constitution, are one of the forms of direct democracy. The expression of the people's will is guaranteed by provision on the term of authorities of elected persons in the Constitution.

The Constitution provides for the terms of authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine, President of Ukraine, members of village, settlement, city, raion and oblast councils and village, settlement and city mayors (Articles 76.5, 103.1, 141.1, 141.2) and regulates certain aspects of designation and conduct of regular and early elections to representative bodies (Articles 77.1, 77.2, 85.1.7, 85.1.28, 85.1.30, 138.1.1).

In Ukraine, local self-government is recognised and guaranteed as the right of a territorial community to independently resolve issues of local character within the limits of the Constitution and laws of Ukraine (Articles 7 and 140.1 of the Constitution). Pursuant to the Fundamental Law, local self-government is exercised by a territorial community according to the procedure established by law, both directly and through bodies of local self-government: village, settlement and city councils, and their executive bodies; raion and oblast councils are bodies of local self-government that represent common interests of territorial communities of villages, settlements and cities (Articles 140.3 and 140.4); a village, settlement, raion and city council is composed of members elected for a five-year term by residents of a village, settlement, raion and city on the basis of universal, equal and direct suffrage, by secret ballot; territorial communities elect for a four-year term on the basis of universal, equal and direct

suffrage, by secret ballot, the mayor of the village, settlement and city, respectively, who leads the executive body of the council and presides at its meetings (Articles 141.1 and 141.2).

According to the Fundamental Law, organisation and procedure for conducting elections and referenda are determined exclusively by laws of Ukraine (Article 92.1.20). To ensure implementation of this norm, Ukrainian parliament adopted the Law. Article 14 of this Law provides that regular local elections are held after the expiration of the term of authorities of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, local councils, and village, settlement or city mayor determined by the Constitution of Ukraine (Article 14.2); early elections are designated in the event of pre-term termination of authorities of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, local councils, and village, settlement or city mayors (Article 14.3).

Upon the results of regular and early elections, legitimate membership of a village, settlement, city, raion or oblast council is formed and a village, settlement or city mayor is elected.

The Constitution sets forth the terms of authorities of representative bodies. In particular, according to Article 76.5 the term of authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine is five years; according to Article 103.1 the President of Ukraine is elected for five years; according to Article 141.1 village, settlement and city council is composed of members elected for a five-year term; according to Article 141.2 a village, settlement or city mayor is elected for four years. Thus, the aforementioned constitutional norms do not contain any provisions distinguishing the terms of authorities of the parliament, the Head of State or members of village, settlement, city, raion or oblast councils and village, settlement or city mayors depending on the type of elections upon the results of which they were elected.

Given that the constitutional provisions that establish the terms of authorities of representative bodies have general nature, the Constitutional Court came to a conclusion that calculation of respective terms is done in the same way regardless of whether membership of a representative body or an official was elected at regular or early elections.

Exceptions from the constitutional provisions that establish terms of authorities of representative bodies for a certain period may be defined only in the form of respective amendments to the Fundamental Law.

Hence, provisions of Articles 141.1 and 141.2 of the Constitution that establish the periods for which members of village, settlement, city, raion or oblast councils or village, settlement or city mayors are elected should be understood as reading that when these officials are elected at regular or early elections, they are elected for five and four years, respectively.

According to Article 2 of the Law «On Procedure for Calculation of Convocations of Representative Bodies of Local Self-Government (Councils)» no.1866-IV dated June 24, 2004 election of new membership of a representative body of local self-government (council) at early elections is not considered to be a new convocation of a respective representative body.

One of the representative bodies in Ukraine is the Verkhovna Rada of Ukraine, the

procedure for calculation of convocations of which follows from the analysis of provisions of the Constitution of Ukraine. The Verkhovna Rada of Ukraine, which authorities were early terminated is considered to be the Verkhovna Rada of the previous convocation and the Verkhovna Rada formed on the basis of results of early elections is the Verkhovna Rada of the new convocation.

Since the Constitution and laws of Ukraine provide for similar legal approaches to organisation and activities of representative bodies, calculation of convocations of village, settlement, city, raion or oblast councils, and the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea formed upon the results of early elections should be based on the same approach as that used for calculation of convocations of the Verkhovna Rada of Ukraine. In view of this, the legislatively determined procedure for calculation of convocations of village, settlement, city, raion or oblast councils results in granting authorities to the council members for a period different than that provided for in the Constitution. Thus, the procedure for calculation of convocations of a representative body of local self-government (council) provided for in Article 2 of the Law «On Procedure for Calculation of Convocations of Representative Bodies of Local Self-Government (Councils)» runs contrary to provisions of Article 141.1 of the Constitution and, pursuant to Article 61.3 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine», this gives grounds for recognizing this provision to be unconstitutional.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. Provisions of Article 141.1 and 141.2 of the Constitution establishing the period, for which members of village, settlement, city, raion or oblast councils and village, settlement or city mayors are elected is to be understood as reading that the aforementioned persons elected at regular or early elections as provided for in the Constitution of Ukraine are subject to five-year and four-year term of authorities, respectively.

2. Provisions of Article 2 of the Law «On Procedure for Calculation of Convocations of Representative Bodies of Local Self-Government (Councils)» no.1866–IV dated June 24, 2004 are to be recognised non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional).

3. Constitutional proceeding in the case on official interpretation of provisions of Articles 141.1 and 141.2 of the Constitution concerning the period, for which members of village, settlement, city, raion or oblast councils and village, settlement and city mayors are elected at repeat, midterm and first local elections are to be terminated pursuant to Article 45.1.2. of the Law «On the Constitutional Court of Ukraine» — failure of this part of the constitutional petition to meet requirements envisaged by the Constitution of Ukraine and the Law «On the Constitutional Court of Ukraine».

4. Constitutional proceedings in the case on official interpretation of Articles 141.1 and 141.2 of the Constitution concerning the possibility to apply provisions of paragraph two Article 14.2 of the Law «On Elections of Members of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, Local Councils and Village, Settlement and

City Mayors» no.1667–IV dated April 6, 2004 when designating local elections are to be terminated pursuant to Article 45.1.4 of the Law «On the Constitutional Court of Ukraine» — issues raised in this part of the constitutional petition are beyond the jurisdiction of the Constitutional Court.

5. Provision of Article 2 of the Law «On Procedure for Calculation of Convocations of Representative Bodies of Local Self-Government (Councils)» no.1866–IV dated June 24, 2004 recognised unconstitutional loses its effect on the day of adoption of this Decisions by the Constitutional Court.

References:

Decision no.5-zp dated October 30, 1997 in the case of K. H. Ustymenko;

Decision no.1-rp/2001 dated February 27, 2001;

Decision no.12-rp/2004 dated May 20, 2004.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради»

м. Київ
10 червня 2009 року
№ 14-рп/2009

Справа № 1-24/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Ткачука Павла Миколайовича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» від 3 березня 2009 року № 1058-VI (Голос України, 2009 р., 11 березня).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради».

Заслухавши суддю-доповідача Ткачука П. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), Постанову Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» від 3 березня 2009 року № 1058-VI (далі — Постанова).

Глава держави вказує на невідповідність Постанови пункту 30 частини першої статті 85 Конституції України, оскільки в ньому передбачено повноваження Верховної Ради України лише щодо призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування і не встановлено повноважень відмінити або припинити ці вибори. Крім того, як зазначає суб'єкт права на конституційне подання, Верховна Рада України, по суті, відмінивши вибори, порушила право громадян вільно обирати і бути обраними до органів місцевого самоврядування.

На думку Президента України, Постанова не відповідає також частині другій статті 3, частинам другій, четвертій статті 5, частині другій статті 6, статті 7, частині першій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 38, статтям 70, 71, частині другій статті 85, пунктам 1, 15, 20 частини першої статті 92, частині першій статті 141 Конституції України.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному поданні питання, виходить з такого.

2.1. За Конституцією України вся повнота і верховенство влади в Україні належить народу, здійснювати яку він може як безпосередньо — через вибори і референдум, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5, стаття 69); органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради (частина четверта статті 140); в Україні гарантується місцеве самоврядування (стаття 7).

Конституція України, забезпечуючи можливість здійснення влади народом, закріпила право громадян вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (частина перша статті 38).

2.2. Верховна Рада України 18 грудня 2008 року прийняла Постанову «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради»

№ 771–VI, якою відповідно до пункту 30 частини першої статті 85 Конституції України, частин першої, четвертої статті 78 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», частини третьої статті 14, частин другої, шостої статті 15, статей 82, 83 Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» призначила на 15 березня 2009 року позачергові вибори депутатів Тернопільської обласної ради і зобов'язала Центральну виборчу комісію визначити обсяг бюджетних видатків, необхідних для проведення цих виборів, а Кабінет Міністрів України — вжити заходів до забезпечення їх фінансування.

3 березня 2009 року Верховна Рада України, посилаючись на пункт 30 частини першої статті 85 Конституції України, частину другу статті 48 Регламенту Верховної Ради України, прийняла Постанову, якою визнала вказану постанову такою, що втратила чинність.

2.3. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади, крім законотворчої діяльності, здійснює й інші закріплені в Конституції України повноваження, зокрема пов'язані з реалізацією народного волевиявлення — призначення всеукраїнського референдуму, виборів Президента України та виборів до органів місцевого самоврядування.

Здійснюючи свої повноваження, Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти (стаття 91 Конституції України). Нормативно-правові акти Верховної Ради України встановлюють, змінюють чи припиняють правові норми; акти правозастосовного характеру спричиняють виникнення, зміну чи припинення юридичних прав та обов'язків. Припинення юридичних прав чи обов'язків суб'єктів права, у тому числі шляхом визнання акта таким, що втратив чинність, може здійснюватися Верховною Радою України лише в межах її повноважень.

3. Дослідивши Постанову Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради», Конституційний Суд України дійшов висновку, що вона є актом застосування права. На підставах, встановлених законом, у ній визначено дату проведення виборів до органу місцевого самоврядування, тобто дату реалізації громадянами виборчих прав.

Актом застосування права, на думку Конституційного Суду України, є також оспорювана Постанова. Її правова сутність обумовлена актом, який визнається парламентом нечинним. Визнання нечинною Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» є припиненням реалізації прав громадян, зокрема права обирати і бути обраними до органу місцевого самоврядування. У такий спосіб Верховна Рада України ухвалила рішення про відміну позачергових виборів до Тернопільської обласної ради.

4. Приймаючи Постанову, Верховна Рада України послалась на положення пункту 30 частини першої статті 85 Основного Закону України. Ці положення передбачають повноваження Верховної Ради України призначати чергові та позачергові вибори до органів місцевого самоврядування. Виходячи з них та вра-

ховуючи правову природу виборів до органів місцевого самоврядування як однієї з основних форм безпосередньої демократії, Конституційний Суд України вважає, що їх призначення за наявності законних підстав має для Верховної Ради України обов'язковий характер, за винятком випадків, передбачених Конституцією і законами України. Водночас вказані положення Конституції України не дають підстав Верховній Раді України відмінити вже призначені чергові або позачергові вибори до органів місцевого самоврядування.

При цьому Конституційний Суд України зазначає, що статтю 64 Основного Закону України в умовах воєнного або надзвичайного стану допускаються окремі обмеження права обирати і бути обраними. Такі обмеження за статтю 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», статтю 21 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» полягають у тому, що проведення виборів до органів місцевого самоврядування у разі закінчення строку їхніх повноважень на період дії цих режимів забороняється, а раніше сформовані органи продовжують свою діяльність. Тому за умови введення в Україні чи окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану Верховна Рада України має право відмінити на цей час на відповідних територіях вже призначені нею чергові або позачергові вибори до органів місцевого самоврядування.

Таким чином, Конституційний Суд України дійшов висновку, що на підставі пункту 30 частини першої статті 85 Конституції України Верховна Рада України не мала повноважень відмінити позачергові вибори до Тернопільської обласної ради.

5. У статті 141 Конституції України встановлено п'ятирічний строк, на який обираються депутати сільських, селищних, міських, районних, обласних рад. Цим строком означена і періодичність проведення виборів до органів місцевого самоврядування. Разом з тим пунктом 30 частини першої статті 85 Конституції України та чинним законодавством України передбачене проведення позачергових виборів до місцевих рад, що вказує на можливість настання за певних обставин інших строків проведення виборів.

Зокрема, такі обставини та строки встановлені в законах України «Про місцеве самоврядування в Україні» (частини перша, четверта статті 78) та «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» (частина третя статті 14, частини друга, шоста статті 15). Відповідно до цих законів Верховною Радою України було прийнято рішення про призначення позачергових виборів до Тернопільської обласної ради.

Конституційний Суд України вважає, що строки проведення виборів є важливим інститутом гарантії реалізації виборчих прав громадян. Відміна виборів до органів місцевого самоврядування чи перенесення строків їх проведення з підстав, не передбачених законом, є порушенням цих прав громадян. Тому оспорювана Постанова суперечить також частині першій статті 38 Конституції України.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в і р і ш и в:

1. Визнати неконституційною Постанову Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» від 3 березня 2009 року № 1058–VI.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine n. 14-рр/2009 dated June 10, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Recognising Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Special Elections of Deputies to Ternopil Oblast Council» as invalid»*

Subject of the right to constitutional petition — President of Ukraine — applied to the Constitutional Court of Ukraine with a petition to recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional) the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Recognising Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Special Elections of Deputies to Ternopil Oblast Council» as invalid» No. 1058-VI dated March 3, 2009 (hereinafter referred to as the Resolution).

According to the Constitution, the plenitude and supremacy of power belong to the people who may exercise it directly (i.e. through elections and referendum) or through the bodies of state power and bodies of local self-government (Articles 5.2 and 69). Bodies of local self-government which represent common interests of territorial communities of villages, settlements and cities are district and oblast councils (Article 140.4 of the Constitution). According to Article 7 of the Constitution, local self-government is guaranteed in Ukraine.

Providing the possibility for the exercising power by the people, the Constitution enshrined the citizens' right to freely elect and to be elected to the bodies of state power and bodies of local self-government (Article 38.1).

The Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Resolution «On Designating Special Elections of Deputies to Ternopil Oblast Council» No. 771-VI on December 18, 2008. Pursuant to Article 85.1.30 of the Constitution, Articles 78.1, 78.4 of the Law «On Local-Self Government in Ukraine», Articles 14.3, 15.2, 15.6, 82, 83 of the Law «On Elections of Deputies to the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, Local Councils and Village, Settlement and City Heads», the Resolution designated special elections of deputies to Ternopil Oblast Council to be held on March 15,

2009, and obliged the Central Election Commission to determine the scope of budgetary assignments necessary for holding these elections and the Cabinet of Ministers of Ukraine to take measures to provide their financing.

Referring to Article 85.1.30 of the Constitution and Article 48.2 of the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted a Resolution recognising the mentioned Resolution as invalid on March 3, 2009.

The Verkhovna Rada of Ukraine, as the single body of legislative power, apart from legislative activities, performs other authorities provided for by the Constitution in particular connected with the realisation of the people's will — designation of All-Ukrainian referendum, elections of the President of Ukraine and elections to the bodies of local self-government.

Realising its authorities, the Verkhovna Rada of Ukraine adopts laws, resolutions and other acts (Article 91 of the Constitution). While normative-legal acts of the Verkhovna Rada of Ukraine establish, amend or annul legal norms, law-application acts cause emerging, altering or terminating legal rights and obligations. Termination of legal rights or obligations by the subjects of law, including by means of recognising such act as invalid, may be performed by the Verkhovna Rada of Ukraine only within the limits of its authorities.

Having examined the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Special Elections of Deputies to Ternopil Oblast Council», the Constitutional Court of Ukraine reaches conclusion that this Resolution is an act of law application. On the grounds established by law it designated the date for holding the elections to the body of local self-government, i.e. the date for citizens' exercise of their electoral rights.

The disputed Resolution is also a law-application act. Its legal substance is determined by the act recognised as invalid by the Parliament. Recognising the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Special Elections of Deputies to Ternopil Oblast Council» is the termination of realisation of citizens' rights, in particular the right to elect and be elected to the body of local self-government. By that means the Verkhovna Rada of Ukraine adopted a decision cancelling the extraordinary elections to the Ternopil Oblast Council.

Adopting the Resolution, the Verkhovna Rada of Ukraine referred to Article 85.1.30 of the Fundamental Law. These provisions provide for the authority of the Verkhovna Rada of Ukraine to designate regular and extraordinary elections to the bodies of local self-government. Given these authorities and the legal nature of elections to the bodies of local self-government as one of main forms of direct democracy, the Constitutional Court regards that designating elections on the legal grounds has an obligatory character for the Verkhovna Rada of Ukraine except for instances provided for by the Constitution and laws. At the same time the mentioned provisions of the Constitution may not be considered the grounds for the Verkhovna Rada of Ukraine to cancel the elections to the bodies of local self-government that were designated.

However, the Constitutional Court observes that Article 64 of the Fundamental Law allows for specific restrictions of the right to elect and the right to be elected under conditions of martial law or a state of emergency. According to Article 19 of

the Law «On Martial Law» and Article 21 of the Law «On State of Emergency», such restrictions imply holding elections to the bodies of local self-government in case of termination of their authorities is prohibited during the period of martial law or state of emergency, and previously formed bodies continue their activities. Thus, providing that martial law or state of emergency is introduced in Ukraine or in its separate territories the Verkhovna Rada of Ukraine has the right to cancel regular or extraordinary elections to the bodies of local self-government that were designated on the respective territories during the martial law or a state of emergency.

The Constitutional Court concluded that by virtue of Article 85.1.30 of the Constitution the Verkhovna Rada of Ukraine lacked authorities to cancel extraordinary elections to the Ternopil Oblast Council.

Article 141 of the Constitution establishes a five-year term the deputies of village, settlement, city, district and oblast are elected for. This term determines periodicity for elections to the bodies of local self-government. At the same time Article 85.1.30 of the Constitution and the effective legislation provide for extraordinary elections to local councils. This suggests that under certain circumstances the terms of elections may be different.

In particular, such circumstances and terms are established in laws «On Local Self-Government in Ukraine» (Articles 78.1 and 78.4) and «On Elections of Deputies of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea, Local Councils and Village, Settlement and City Heads» (Articles 14.3, 15.2, 15.6). The Verkhovna Rada of Ukraine adopted the decision on designating the special elections to Ternopil Oblast Council in accordance with these laws.

The Constitutional Court regards the terms of elections an important guarantee for the realisation of citizens' electoral rights. Cancelling elections to bodies of local self-government or changing the terms of elections on the grounds not provided for by law is the violation of citizens' electoral rights. Therefore the disputed Resolution is also in contradiction with Article 38.1 of the Constitution.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise as unconstitutional the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Recognising Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On Designating Special Elections of Deputies to Ternopil Oblast Council» as invalid» No. 1058-VI dated March 3, 2009.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Кампа В. М.
стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі
за конституційним поданням Президента України щодо відповідності
Конституції України (конституційності)
Постанови Верховної Ради України «Про визнання такою,
що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України
«Про призначення позачергових виборів депутатів
Тернопільської обласної ради»

1. Рішенням від 10 червня 2009 року № 14-рп/2009 (далі — Рішення) Конституційний Суд України визнав неконституційною Постанову Верховної Ради України «Про визнання такою, що втратила чинність, Постанови Верховної Ради України «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» (далі — Постанова).

Погоджуючись у цілому з позицією Конституційного Суду України, вважаю за необхідне відповідно до статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» висловити окрему думку з таких підстав.

2. У статті 75 Конституції України встановлено, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України. Законотворення є основною і визначальною, проте не єдиною функцією українського парламенту, про що свідчить аналіз статті 85 Основного Закону України та практики її реалізації. Очевидно, що, крім законотворчої, Верховна Рада України здійснює ще й правозастосовну (пункти 7, 10, 12, 16, 17, 18, 30 частини першої статті 85 Конституції України тощо) та правоконтрольну, або юрисдикційну¹, функції (пункти 10, 12, 12¹, 25, 26, 35 частини першої статті 85, частина перша статті 88 Конституції України). Юрисдикційна функція є самостійним видом парламентських правових функцій, тому її не можна ототожнювати з правозастосовною функцією, як це зроблено в Рішенні. Більш широко юрисдикційна функція визначена в статті 48 Регламенту Верховної Ради України від 19 вересня 2008 року № 547-VI. Згідно з цією статтею рішення Верховної Ради можуть бути скасовані Верховною Радою до підписання відповідного акта Верховної Ради Головою Верховної Ради України, а закони, постанови та інші акти Верховної Ради, що набрали чинності, можуть бути визнані Верховною Радою такими, що втратили чинність.

¹ Про юрисдикційну функцію, наприклад, місцевих рад див. також Окрему думку судді Конституційного Суду України Кампа В. М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування).

3. Згідно з Конституцією України Україна є правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність (статті 1, 3, 8).

При здійсненні юрисдикційної функції щодо власних правових актів відповідно до Конституції України Верховна Рада України має керуватися насамперед принципом верховенства права: додержання прав і свобод людини і громадянина тощо. Зважаючи на це, Верховна Рада України неповноважна визнавати свої ненормативні правові акти правозастосовного характеру (таким актом у Рішенні визнано Постанову «Про призначення позачергових виборів депутатів Тернопільської обласної ради» від 18 грудня 2008 року № 771–VI) такими, що втратили чинність, якщо це призводить до порушення прав і свобод людини і громадянина. Постанова порушила право громадян вільно обирати та бути обраними до органів місцевого самоврядування, закріплене в частині першій статті 38 Конституції України.

Отже, прийняття Верховною Радою України Постанови не охоплюється змістом її конституційно визначеної юрисдикційної функції, оскільки Постанова була ухвалена з перевищенням повноважень та порушила права громадян.

4. Водночас рішеннями Тернопільського окружного адміністративного суду та Львівського апеляційного адміністративного суду було вказано на відсутність можливості припинення виборчого процесу на позачергових виборах депутатів Тернопільської обласної ради. Позачергові вибори цих депутатів згідно із зазначеними судовими рішеннями було проведено, а Верховна Рада України мала підставу для визнання Постанови нечинною. Однак вона не реалізувала це своє повноваження, тому виникла підстава для розгляду питання щодо конституційності Постанови, що і врахував Конституційний Суд України, розглядаючи конституційне подання Президента України.

Вважаю, що в мотивувальній частині Рішення слід було акцентувати на: 1) виокремленні юрисдикційної функції Верховної Ради України та меж її застосування; 2) зазначенні умов розгляду Конституційним Судом України Постанови, дію якої фактично зупинено внаслідок ухвалення рішень адміністративними судами, щодо визнання її такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною).

Суддя Конституційного Суду України

В. Кампо

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України», абзацу восьмого частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (справа про тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита)

м. Київ
23 червня 2009 року
№ 15-рп/2009

Справа № 1-21/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 24, ст. 125; 2007 р., №№ 36-43, ст. 508) в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI, абзацу восьмого частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня

1991 року № 959–XII (Відомості Верховної Ради УРСР, 1991 р., № 29, ст. 377) у редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923–VI.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи відповідно до статей 71, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» є твердження суб'єкта права на конституційне подання про неконституційність підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України», абзацу восьмої частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Заслухавши суддю-доповідача Джуна В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371–III (далі — Закон № 2371), за якими Кабінет Міністрів України має право зменшувати (скасовувати) розмір тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита шляхом видання постанови, а також може приймати рішення про продовження процедури запровадження, змін та скасування тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита на деякі товари (далі — тимчасова процедура), та абзацу восьмої частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959–XII (далі — Закон № 959), за яким Кабінету Міністрів України надано право відповідно до своєї компетенції зменшувати та скасовувати тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита на деякі товари згідно з процедурою, визначеною міжнародними угодами України.

Суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує неконституційність вказаних положень Закону № 2371 та Закону № 959 їх невідповідністю приписам частини другої статті 8, частини другої статті 19, частини першої статті 67, статті 75, пункту 3 частини першої статті 85, статті 91, пункту 1 частини другої статті 92 Конституції України. Глава держави вважає, що надання Кабінету Міністрів України права продовжувати дію тимчасової процедури, зменшувати, скасовувати тимчасову надбавку, запроваджену актом Верховної Ради України, є наділенням його повноваженнями продовжувати дію в часі акта Верховної Ради України, а наділення правом зменшувати ставку, скасовувати загальнодержавний збір — делегуванням парламентом своїх конституційних повноважень Уряду України щодо встановлення законом податків і зборів, визначення порядку їх справляння і розмірів.

2. Свої позиції щодо порушених у конституційному поданні питань висловили Голова Верховної Ради України, Постійний представник Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України, Державна митна служба України, Дер-

жавна податкова адміністрація України, науковці Інституту економіко-правових досліджень НАН України, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Академії митної служби України, Національного університету державної податкової служби України, Науково-дослідного інституту фінансового права Національного університету державної податкової служби України, Київського національного торговельно-економічного університету.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені у конституційному поданні питання, виходить з того, що відповідно до Конституції України кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом (частина перша статті 67); система оподаткування, податки і збори встановлюються виключно законами України (пункт 1 частини другої статті 92). «Виконання конституційного обов'язку, передбаченого статтею 67 Конституції України, реалізується сплатою кожним податків і зборів. Встановлення системи оподаткування, податків і зборів, їх розмірів та порядку сплати є виключною прерогативою закону» (підпункт 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 24 березня 2005 року № 2-рп/2005).

У Законі України «Про систему оподаткування» мито віднесено до загальнодержавних податків і зборів (пункт 5 частини першої статті 14). Мито, що стягується митницею, являє собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України (стаття 6 Закону України «Про Єдиний митний тариф»).

Законом № 2371 встановлено, що тимчасова надбавка до діючої ставки ввізного мита вважається ввізним митом у розумінні Закону України «Про Єдиний митний тариф» (підпункт 3.3 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення»).

Отже, конституційні положення про обов'язковість закріплення у законі системи оподаткування, податків і зборів визначають і правовий режим тимчасової надбавки до діючої ставки ввізного мита.

4. Загальновизнаними елементами правового механізму регулювання податків і зборів (обов'язкових платежів) є суб'єкт або платник податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, джерело сплати податку, податкова ставка, податковий період, строки та порядок сплати податку, податкова квота, податкові пільги.

Аналіз змісту підпункту 3.5 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону № 2371 свідчить, що його приписами Кабінету Міністрів України надано право зменшувати (скасовувати) такий елемент правового механізму регулювання ввізного мита, як податкова ставка, що є законодавчо встановленим розміром податку на одиницю оподаткування. Згідно з цією нормою Кабінет Міністрів України має право здійснити таке зменшення (скасування) тимчасової надбавки шляхом видання відповідної постанови, яка набирає чинності на десятий календарний день після офіційного оприлюднення та втрачає чинність у день закінчення дії тимчасової процедури. Аналогічне право надане Кабінету Міністрів України і положенням абзацу восьмого частини другої статті 9 Закону № 959. Цим приписом закріплено право Кабінету Міністрів України зменшувати та ска-

совувати тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита на деякі товари згідно з процедурою, визначеною міжнародними угодами України.

За Законом № 2371 Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про продовження тимчасової процедури, але не більш як на наступні шість місяців. Таке рішення оформляється постановою, яка має бути офіційно оприлюднена не пізніше ніж за 30 календарних днів до дня закінчення першого шестимісячного періоду. У цьому випадку відновлюється порядок нотифікації Комітету з питань обмеження платіжного балансу СОТ та консультації у його межах, якщо інше рішення не було прийняте під час попередніх консультацій з цим Комітетом (підпункт 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення»). З аналізу цієї норми вбачається, що Кабінету Міністрів України надано право на певний строк встановлювати окремий вид ввізного мита — тимчасову надбавку до діючої ставки ввізного мита, виходячи з її визначення у підпункті 3.3 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону № 2371.

Отже, згідно з оспорюваними нормами Закону № 2371 (підпункти 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення») та Закону № 959 (абзац восьмий частини другої статті 9) за Кабінетом Міністрів України закріплено повноваження визначати елементи правового механізму регулювання щодо такого виду податку, як ввізне мито.

5. Прийняття законів належить до повноважень парламенту — Верховної Ради України як єдиного законодавчого органу в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85, стаття 91 Конституції України).

Конституційний Суд України неодноразово роз'яснював, що:

— «право приймати закони, вносити до них зміни у разі, коли воно не здійснюється безпосередньо народом (статті 5, 38, 69, 72 Конституції України), належить виключно Верховній Раді України (пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України) і не може передаватись іншим органам чи посадовим особам. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8 Конституції України)» (пункт 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 2000 року № 15-рп/2000);

— «права делегування законодавчої функції парламентом іншому органу влади (у даному випадку Кабінету Міністрів України) Конституцією України не передбачено» (підпункт 3.3 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 9 жовтня 2008 року № 22-рп/2008).

Делегування законодавчої функції парламентом іншому органу влади порушує вимоги Основного Закону України, згідно з яким органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), а органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19).

Отже, відповідно до конституційних положень право встановлювати (скасовувати) загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі), включаючи ввізне

мито та розмір тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита, належить до законодавчих повноважень Верховної Ради України. Це виключне повноваження передбачає і право парламенту визначати всі елементи правового механізму регулювання податків і зборів (обов'язкових платежів), у тому числі податкову ставку (розмір податку на одиницю оподаткування) та строки справляння податку.

6. Конституцією України до повноважень Кабінету Міністрів України віднесено, зокрема, забезпечення проведення податкової політики (пункт 3 статті 116). З огляду на конституційно визначені повноваження Верховної Ради України у сфері оподаткування Конституційний Суд України дійшов висновку, що це конституційне повноваження Кабінету Міністрів України не передбачає права встановлювати загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) або визначати окремі елементи їх правового механізму регулювання. Цей висновок підтверджується і змістом ряду законодавчих положень, в яких відповідно до вимог конституційних норм розмежовано повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України у сфері оподаткування і митної справи:

— у частині другій статті 14 Закону України «Про систему оподаткування» зазначено, що загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі), а отже, і ввізне мито, встановлюються Верховною Радою України і справляються на всій території України;

— у частині першій статті 2 Закону № 2371 вказано, що встановлення нових та зміна діючих ставок ввізного мита здійснюються з урахуванням висновків Кабінету Міністрів України, але виключно шляхом прийняття законів Верховною Радою України;

— у частині другій статті 7 Закону України «Про Єдиний митний тариф» передбачено, що встановлення пільг та зміна ставок мита, в тому числі на предмети особистого користування, здійснюються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України;

— Закон України «Про Кабінет Міністрів України» надає Кабінету Міністрів України повноваження забезпечувати проведення податкової політики, організувати та забезпечувати здійснення митної справи (абзаци дванадцятий, дев'ятнадцятий пункту 1 частини першої статті 20), але не встановлювати податки і збори, визначати елементи їх правового механізму регулювання;

— у частині четвертій статті 3 Митного кодексу України передбачено, що Кабінет Міністрів України організовує та забезпечує здійснення митної справи відповідно до цього Кодексу, інших законів України та міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, координує діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи, інших органів виконавчої влади при вирішенні питань, що стосуються митної справи.

Враховуючи зазначені Конституцією України повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України у сфері оподаткування, Конституційний Суд України дійшов висновку, що у підпунктах 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 Закону № 2371, абзаци восьмому частини другої статті 9 Закону № 959 законодавцем делеговано повноваження Кабінету Міністрів України визначати окремі елемен-

ти правового механізму регулювання ввізного мита. Таким чином, оспорюваними положеннями цих законів порушено конституційний принцип поділу державної влади, що не відповідає вимогам статті 6, частини другої статті 8, частини другої статті 19, статей 67, 75, пункту 3 частини першої статті 85, статті 91, пункту 1 частини другої статті 92 Конституції України.

На підставі викладеного та керуючись статтями 147, 150, частинами першою, другою статті 152, статтею 153 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73, 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними):
— підпункт 3.5 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI;

— положення підпункту 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI у частині делегування повноважень Кабінету Міністрів України щодо продовження тимчасової процедури (процедури запровадження, змін та скасування тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита на деякі товари);

— абзац восьмий частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI.

2. Положення Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine n. 15-rp/2009 dated June 23, 2009 in the case upon the constitutional petition of the President of Ukraine concerning conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of*

sub-items 3.5 and 3.6 of Article 3.3 of «Final Provisions» of the Law «On Customs Tariff of Ukraine», and paragraph eight Article 9.2 of the Law «On External Economic Activities» (case on temporary increment to the effective import duty rates)

Subject of the right to constitutional petition — the President of Ukraine — applied to the Constitutional Court with a petition to consider the issue concerning the conformity with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of sub-items 3.5 and 3.6 of Article 3.3 of «Final Provisions» of the Law «On Customs Tariff of Ukraine» No. 2371-III dated April 5, 2001 (hereinafter referred to as «the Law No. 2371»), and of paragraph eight Article 9.2 of the Law «On External Economic Activities» No. 959-XII (hereinafter referred to as «the Law No. 959»). According to the mentioned sub-items of the Law No. 2371, the Cabinet of Ministers of Ukraine has the right to reduce (abrogate) the temporary increment to the effective import duty rates by adopting a resolution, and also decide on prolongation of the procedure of introducing, altering and abrogating the temporary increment to the effective import duty rates on some goods (hereinafter referred to as «the temporary procedure»). By virtue of paragraph eight of Article 9.2 of the Law No. 959, the Cabinet of Ministers of Ukraine is conferred the right to reduce and abrogate, within its competence, the temporary increment to the effective import duty rates on some goods in accordance with the procedure determined by the international agreements of Ukraine.

The Constitutional Court is guided by Article 67.1 of the Constitution whereby everyone is obliged to pay taxes and levies in accordance with the procedure and in the amount established by law, and Article 92.2.1 of the Constitution whereby the system of taxation, taxes and levies are established exclusively by laws.

Under the Law «On the System of Taxation», duty is one of the state taxes and levies (Article 14.1.5). Customs duty is a tax on goods and other items transferred through the customs border of Ukraine (Article 6 of the Law «On the Unified Customs Tariff»).

The Law No. 2371 establishes that the temporary increment to the effective import duty rate shall be considered the import duty in the meaning of the Law «On the Unified Customs Tariff» (sub-item 3.3 of «Final Provisions»).

Thus, the constitutional provisions concerning obligatory establishing by law the system of taxation, taxes and levies determine the legal regime of the temporary increment to the effective import duty rate as well.

Generally recognised elements of mandatory payments (taxes and levies) regulatory mechanism are a taxable person (taxpayer), taxable item, source of tax payment, tax rate, tax period, tax quota, the terms (periods) and the procedure of tax payment, taxable activities and assets, tax incentives.

Analysis of sub-item 3.5 of Article 3.3 of «Final Provisions» of the Law No. 2371 suggests that in accordance with its provisions the Cabinet of Ministers of Ukraine may reduce (abrogate) such an element of the import duty regulatory mechanism as a tax rate which is the established by law amount of tax per taxable item. Pursuant to this norm, the Cabinet of Ministers of Ukraine may reduce (abrogate) the temporary increment in the manner of adopting the respective resolution which shall enter into force on the tenth calendar day after its official promulgation and shall be deemed

invalid from the day the temporary procedure ceased to exist. The same right of the Cabinet of Ministers is provided for by paragraph eight Article 9.2 of the Law No. 959, i.e. the right to reduce and abrogate the temporary increment to the effective import duty rates on some goods in accordance with the procedure established by the international agreements of Ukraine.

According to the Law No. 2371, the Cabinet of Ministers of Ukraine may decide to prolong the temporary procedure but not more than for the next six months. Such a decision shall be adopted in the form of a resolution officially promulgated not later than 30 days before the day of expiration of the first six-month period. In this case, the procedure for the notification of and consultations with the WTO Committee of Balance of Payments Restrictions shall be resumed if otherwise was not decided during the preliminary consultations with the Committee (sub-item 3.6 of Article 3.3 of «Final Provisions»). From the scrutiny of this norm it follows that the Cabinet of Ministers of Ukraine is conferred the right to establish a separate type of the import duty, i.e. the temporary increment to the effective import duty rate as it is defined in sub-item 3.3 of Article 3.3 of «Final Provisions» of the Law No. 2371.

Thus, the disputed norms of the Law No. 2371 and Law No. 959 provide for the authority of the Cabinet of Ministers of Ukraine to determine the elements of regulatory mechanism of the import duty as a type of tax.

Adoption of laws pertains to the authorities of the Parliament — the Verkhovna Rada of Ukraine as the single body of legislative power in Ukraine (Articles 75, 85.1.3, 91 of the Constitution).

Delegation by the Parliament of the legislative function to another body violates the Fundamental Law requirements regarding the obligation of the bodies of legislative, executive and judicial power to execute their authorities within the limits established by the Constitution and in accordance with the laws of Ukraine (Article 6.2) and the obligation of the bodies of state power and bodies of local self-government and their officials to act only on the grounds, within the limits and in the manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine (Article 19.2).

Pursuant to the constitutional provisions, the right to establish (abrogate) state taxes and levies (mandatory payments), including the import duty and the amount of the temporary increment to the effective import duty rates, pertains to the legislative authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine. This exclusive authority provides for the right of the Parliament to determine all elements of mandatory payments (taxes and levies) regulatory mechanism, including a tax rate (the amount of tax per taxable item) and the terms (periods) of taxation.

According to the Constitution, one of the authorities of the Cabinet of Ministers of Ukraine is ensuring the implementation of tax policy (Article 116.3). Taking into consideration the constitutional authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding taxation, the Constitutional Court of Ukraine reaches conclusion that the mentioned authority of the Cabinet of Ministers of Ukraine does not provide for the right to establish state taxes and levies (mandatory payments) or determine certain elements of their regulatory mechanism.

Given the constitutional authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding taxation, the Constitutional Court con-

cludes that by virtue of sub-items 3.5 and 3.6 of Article 3.3 of the Law No. 2371 and paragraph eight Article 9.2 of the Law No. 959, the legislator delegated the authority to determine certain elements of the import duty regulatory mechanism to the Cabinet of Ministers of Ukraine.

Therefore, the disputed provisions of these laws violate the constitutional principle of division of state power, which is inconsistent with Articles 6, 8.2, 19.2, 67, 75, 85.13, 91, 92.2.1 of the Constitution.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held:

1. To recognise as non-conforming with the Constitution of Ukraine (unconstitutional):

— sub-item 3.5 of Article 3.3 of «Final Provisions» of the Law «On Customs Tariff of Ukraine» No. 2371-III dated April 5, 2001 as amended by the Law No. 923-VI dated February 4, 2009;

— provision of sub-item 3.6 of Article 3.3 of «Final Provisions» of the Law «On Customs Tariff of Ukraine» No. 2371-III dated April 5, 2001 as amended by the Law No. 923-VI dated February 4, 2009 concerning the delegation of the authorities to prolong the temporary procedure (the procedure of introducing, altering and abrogating the temporary increment to the effective import duty rates on some goods);

— paragraph eight Article 9.2 of the Law «On External Economic Activities» No. 959-XII dated April 16, 1991 as amended by the Law No. 923-VI dated February 4, 2009.

References:

— Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 15-rp/2000 dated December 14, 2000;

— Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 22-rp/2008 dated October 9, 2008.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Джуня В. В.
стосовно Рішення Конституційного Суду України
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
підпунктів 3.5, 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення»
Закону України «Про Митний тариф України», абзацу восьмого
частини другої статті 9 Закону України
«Про зовнішньоекономічну діяльність»
(справа про тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита)

Відповідно до статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України» вважаю за необхідне викласти окрему думку стосовно Рішення Конституційного

Суду України від 23 червня 2009 року № 15-рп/2009 (далі — Рішення). Цим Рішенням визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення підпункту 3.5 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI;

положення підпункту 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI у частині делегування повноважень Кабінету Міністрів України щодо продовження тимчасової процедури (процедури запровадження, змін та скасування тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита на деякі товари);

положення абзацу восьмої частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI.

Правильність принципів мотивів та висновку Рішення викликає сумніви.

1. Методологічна основа мотивів Рішення базується виключно на засадах юридичного позитивізму. Теоретико-методологічна обмеженість мотивувальної частини Рішення не дозволила Конституційному Суду врахувати та належним чином оцінити Тимчасову процедуру запровадження, змін та скасування тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита на деякі товари в аспекті її відповідності принципу верховенства права, який визнається і діє в Україні (частина перша статті 8 Конституції України).

Тимчасова процедура, що включає і визнані неконституційними правила підпунктів 3.5 та 3.6 пункту 3 статті 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України», спирається на норми відповідних статей XII-XIII, XV, XVIII ГАТТ 1994, а також на «Тлумачення заходів, передбачених Генеральною угодою з тарифів і торгівлі 1994 року (ГАТТ 1994) щодо платіжного балансу», а отже, відповідає вимогам економічної раціональності, оскільки надає державі Україна право гнучко та оперативно користуватись інструментарієм СОТ для захисту своїх економічних інтересів за умов гострої конкуренції на світових транснаціональних ринках. Економічна раціональність є складовою засади розумності, яка поряд із засадами свободи, справедливості, добросовісності, рівності, розмірності (пропорційності) при обмеженні суб'єктивних прав, правової визначеності, цілеспрямованості тощо є необхідним компонентом принципу верховенства права.

Конституційний Суд України, визнавши неконституційними норми про надання Кабінету Міністрів України повноважень зменшувати (скасовувати) розмір тимчасової надбавки до діючих ставок ввізного мита шляхом видання відповідної постанови, а також продовжувати дію Тимчасової процедури, фактично, позбавив Україну можливості гнучко і оперативно реагувати на зміни стану платіжного балансу держави дозволивим СОТ митно-тарифним інструментарієм та ефективно захищати національного товаровиробника. Залишення цих повноважень виключно за Верховною Радою України суперечить засаді розумності правового регулювання, оскільки парламент в силу регламентних вимог законодавчого

процесу не здатний так само як орган виконавчої влади оперативно реагувати на динаміку імпорту, який безпосередньо впливає на стан платіжного балансу держави.

2. Викликає сумнів правильність висновку Конституційного Суду України у пункті 5 мотивувальної частини Рішення про те, що виключне повноваження Верховної Ради України встановлювати (скасовувати) загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) включає і право парламенту визначати усі без винятку елементи правового механізму податків і зборів (обов'язкових платежів), в тому числі податкову ставку (розмір податку на одиницю оподаткування) та строки справляння податку. Як відомо, у теорії фінансового права загально визначеними елементами правового механізму податків і зборів (обов'язкових платежів) є суб'єкт або платник податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, джерело сплати податку, податкова ставка, податковий період, строки та порядок сплати податку, податкова квота, податкові пільги.

У Конституції України недостатньо чітко розмежовані повноваження Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України у сфері оподаткування. За Основним Законом України система оподаткування, податки і збори встановлюються виключно законами України (пункт 1 частини другої статті 92) і, водночас до кола повноважень Кабінету Міністрів України віднесено, зокрема, забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики (пункт 3 статті 116). У нормах Закону України «Про систему оподаткування» викладено методологічний підхід до розуміння співвідношення повноважень цих органів. Так, Кабінету Міністрів та іншим органам виконавчої влади надано право визначати окремі елементи правового механізму цілої низки загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів):

— розмір та механізм справляння збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію встановлюються Кабінетом Міністрів України разом з Національною комісією регулювання електроенергетики України (частина четверта статті 1);

— розмір та механізм справляння збору у вигляді цільової надбавки до затвердженого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності встановлюється Кабінетом Міністрів України (частина п'ята статті 1);

— податок на нерухоме майно (нерухомість), плата за землю (земельний податок, а також орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності), податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, податок на промисел, збір за спеціальне використання природних ресурсів та збір за забруднення навколишнього природного середовища на території Автономної Республіки Крим встановлюються Верховною Радою Автономної Республіки Крим. При цьому ставки податків і зборів (обов'язкових платежів) визначаються в межах граничних розмірів ставок, установлених законами України (частина 4 статті 14);

— підприємствам та організаціям громадських організацій інвалідів можуть надаватися пільги щодо сплати податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств, у тому числі дивіденди, що сплачуються до бюджету державними не-

корпоратизованими, казенними або комунальними підприємствами, та плати за землю (земельний податок, а також орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності) на підставі дозволу на право користування такою пільгою, який надається міжвідомчою Комісією з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (частина 5 статті 14).

Принципово важливим є також те, що місцеві податки і збори (обов'язкові платежі), механізм справляння та порядок їх сплати встановлюються сільськими, селищними, міськими радами відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, установлених законами України (частина третя статті 15 Закону України «Про систему оподаткування»).

Отже, системно-правовий підхід до розуміння змісту конституційних норм дозволяє зробити висновок, що Основним Законом України за Верховною Радою України закріплено повноваження встановлювати у законах загальні засади системи оподаткування, види податків і зборів (пункт 1 частини другої статті 92 Конституції України), а Кабінету Міністрів України надано повноваження забезпечувати проведення податкової політики (пункт 3 статті 116 Конституції України), тобто в межах і на умовах, передбачених законом, визначати окремі елементи правового механізму конкретних загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів). Тому Кабінет Міністрів України, забезпечуючи проведення податкової політики, очевидно має право в межах цього конституційного повноваження визначати окремі елементи правового механізму ввізного мита. Таке розуміння співвідношення повноважень Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України у сфері оподаткування повністю узгоджується із засадою економічної раціональності і, відповідно, принципом верховенства права.

Викладені сумніви щодо правильності висновку про конституційну неадекватність оспорюваних положень підпунктів 3.5 та 3.6 пункту 3 «Прикінцеві положення» Закону України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 року № 2371-III в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI та абзацу восьмої частини другої статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII в редакції Закону України від 4 лютого 2009 року № 923-VI зумовлено недостатньо чітким розмежуванням у Конституції України повноважень органів державної влади у сфері оподаткування, що має наслідком суперечливість приписів чинного законодавства України про оподаткування.

Суддя Конституційного Суду України

В. Джунь

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків господарських товариств і холдингових компаній, державні пакети акцій (частки) яких підлягають продажу, державних підприємств, холдингових компаній і відкритих акціонерних товариств, що підлягають підготовці до продажу в 2009 році»

м. Київ
21 квітня 2009 року
№ 21-у/2009

Справа № 2-18/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича — доповідача,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків господарських товариств і холдингових компаній, державні пакети акцій (частки) яких підлягають продажу, державних підприємств, холдингових компаній і відкритих акціонерних товариств, що підлягають підго-

товці до продажу в 2009 році» від 3 грудня 2008 року № 1517-р (оприлюднене шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів України за № 6 у списку розпоряджень Кабінету Міністрів України від 3 грудня 2008 року, індекс 25).

Заслухавши суддю-доповідача Вдовіченка С. Л. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Президент України Указом від 19 грудня 2008 року № 1178 згідно з пунктом 15 частини першої статті 106 Конституції України зупинив дію окремих положень Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків господарських товариств і холдингових компаній, державні пакети акцій (частки) яких підлягають продажу, державних підприємств, холдингових компаній і відкритих акціонерних товариств, що підлягають підготовці до продажу в 2009 році» від 3 грудня 2008 року № 1517-р (далі — Розпорядження) в частині визначення такими, що підлягають продажу в 2009 році, державних пакетів акцій відкритих акціонерних товариств «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування», «Науково-виробничий комплекс «Київський завод автоматики імені Г. І. Петровського», «Турбоатом», «Феодосійська суднобудівна компанія «Море», «Мукачівський завод «Точприлад», «Дніпроенерго», «Донбасенерго», «Західенерго», Державна енергогенеруюча компанія «Центренерго» та такими, що підлягають підготовці до продажу в 2009 році, Херсонського державного заводу «Палада», Криворізького гірничозбагачувального комбінату окислених руд (незавершене будівництво) і звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати їх такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

Свою позицію суб'єкт права на конституційне подання мотивує тим, що зазначені об'єкти не підлягають приватизації, і посилається при цьому на закони України «Про приватизацію державного майна», «Про електроенергетику» та правові позиції Конституційного Суду України, викладені в рішеннях від 1 липня 1998 року № 9-рп/98 (справа щодо приватизації державного майна), 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками).

Автор клопотання наголошує, що відкриті акціонерні товариства «Науково-виробничий комплекс «Київський завод автоматики імені Г. І. Петровського», «Феодосійська суднобудівна компанія «Море», «Мукачівський завод «Точприлад», Херсонський державний завод «Палада» забезпечують обороноздатність держави, займаються виготовленням і ремонтом зброї та військової техніки, а відкриті акціонерні товариства «Дніпроенерго», «Донбасенерго», «Західенерго», «Державна енергогенеруюча компанія «Центренерго» забезпечують життєдіяльність держави в цілому, зокрема забезпечують цілісність об'єднаної енергетичної системи України, мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, а отже, відповідно до Закону України «Про приватизацію державного майна» не підлягають приватизації (абзаци перший і другий пункту «в», пункт «г»

частини другої статті 5). Таким чином, Кабінет Міністрів України, дозволивши здійснити у 2009 році продаж названих акціонерних товариств, на думку Президента України, діяв з порушенням вимог частини другої статті 19, частин першої, третьої статті 113, пункту 5 статті 116 Конституції України.

Глава держави вважає, що приватизація відкритих акціонерних товариств «Турбоатом», «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування» і підготовка до приватизації Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд (незавершене будівництво) є загрозою економічній безпеці України, оскільки це ускладнить реалізацію Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, призведе до втрати державних активів та погіршення інвестиційного клімату України, до претензій з боку країн, які брали участь у будівництві Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд, а Розпорядження в цій частині суперечить частині першій статті 17 Конституції України, за якою забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 2 березня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до пункту 4 частини другої статті 39, частини першої статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» умовою для відкриття конституційного провадження у справі щодо неконституційності правового акта є наведення суб'єктом права на конституційне подання аргументів, які б свідчили про невідповідність положень цього акта нормам Конституції України.

Президент України вважає, що Розпорядження є неконституційним, оскільки його прийнято всупереч законам України «Про приватизацію державного майна», «Про електроенергетику» та Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» від 23 грудня 2004 року № 1734 (з наступними змінами). Фактично, щоб відповісти на порушене в конституційному поданні питання, Конституційний Суд України, насамперед, повинен перевірити відповідність Розпорядження вимогам норм зазначених законів України (тобто його законність) тощо і в разі визнання окремих положень Розпорядження незаконними дійти на цій підставі висновку про їх неконституційність.

Проте згідно зі статтею 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» до повноважень Конституційного Суду України не належать питання щодо законності актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, а також інші питання, віднесені до компетенції судів загальної юрисдикції.

Отже, непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 14, 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків господарських товариств і холдингових компаній, державні пакети акцій (частки) яких підлягають продажу, державних підприємств, холдингових компаній і відкритих акціонерних товариств, що підлягають підготовці до продажу в 2009 році» від 3 грудня 2008 року № 1517-р на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження
у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України
щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 4
Закону України
«Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»

м. Київ
14 травня 2009 року
№ 28-уп/2009

Справа № 1-14/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 4 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року № 2782–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 1, ст. 1).

Заслухавши суддю-доповідача Стецюка П. Б. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 49 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 4 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» (далі — Закон) у системному зв'язку з положеннями статей 10, 11, частини першої статті 26 Конституції України.

Необхідність в офіційній інтерпретації положень частини першої статті 4 Закону автори клопотання обґрунтовують неоднаковим їх розумінням органами державної влади, що спричиняє неоднозначне застосування вказаної норми, а відтак порушення конституційних прав громадян.

Згідно з частиною першою статті 4 Закону друковані засоби масової інформації в Україні видаються державною мовою, а також іншими мовами. На думку народних депутатів України, усі засновники друкованих засобів масової інформації в обов'язковому порядку зобов'язані видавати друковані засоби масової інформації державною мовою. Наслідком невиконання цієї вимоги, як зазначено у конституційному поданні, повинна бути відмова у державній реєстрації друкованого засобу масової інформації.

Суб'єкт права на конституційне подання порушує питання, чи слід розуміти положення частини першої статті 4 Закону в системному зв'язку з положеннями статей 10, 11, частини першої статті 26 Конституції України так, що:

— «не підлягають державній реєстрації друковані засоби масової інформації, якщо у заяві про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації не передбачено їх видання державною мовою та розповсюдження цих видань в Україні»;

— «зареєстровані в Україні друковані засоби масової інформації не підлягають виданню в Україні, якщо вони не видаються державною мовою та/або не розповсюджуються як видання державною мовою».

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 29 січня 2009 року відкрила конституційне провадження у справі.

3. Вирішуючи поставлені у конституційному поданні питання, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України. Обов'язковою умовою такого подання є наявність правового обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні (пункт 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Аналіз конституційного подання свідчить, що автори клопотання не навели правового обґрунтування практичної необхідності в офіційному тлумаченні положень частини першої статті 4 Закону у системному зв'язку з положеннями статей 10, 11, частини першої статті 26 Конституції України. Мотивуючи потребу

в офіційній інтерпретації частини першої статті 4 Закону, суб'єкт права на конституційне подання вказує на неоднакове її розуміння органами державної влади. Проте в чому саме воно полягає, у клопотанні не зазначено. Не наведено також фактів різного застосування цієї норми Закону.

Таким чином, невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», є підставою для припинення конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 41, 45, 51, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 4 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року № 2782–XII на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо офіційного тлумачення положень пункту 26 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, статті 149 Конституції України

м. Київ
19 травня 2009 року
№ 25-у/2009

Справа № 2-23/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича — доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо офіційного тлумачення положень пункту 26 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, статті 149 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Бауліна Ю. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень пункту 26 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, статті 149 Конституції України.

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні вказаних норм Конституції України автор клопотання аргументує тим, що після призначення та вступу особи на посаду судді можуть бути виявлені обставини, які унеможлиблюватимуть згідно з положеннями частин третьої, п'ятої статті 127, частини третьої статті 148 Конституції України, законів України таке призначення (обрання) та які існували на момент прийняття відповідного рішення, але про них не було відомо органу, який призначив (обрав) суддю. Зазначене, зокрема, стосується порушення законодавчих вимог щодо наявності у судді громадянства України, стажу, віку, професійного досвіду, процедури вступу судді на посаду.

На думку глави держави, системне тлумачення положень пунктів 26, 27 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, частини першої статті 128 Конституції України свідчить про наявність у органу, який призначив (обрав) суддю, у разі виявлення таких обставин обов'язку скасувати власний акт про його призначення (обрання). Однак у статті 126 Конституції України, що передбачає підстави звільнення суддів з посад, такого способу припинення перебування судді на посаді не встановлено.

Суб'єкт права на конституційне подання просить Конституційний Суд України дати тлумачення приписам пункту 26 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, статті 149 Конституції України в такому аспекті: у який спосіб має діяти орган, що призначив (обрав) суддю на посаду, якщо після набуття ним повноважень будуть виявлені обставини, які унеможлилювали б його призначення (обрання) на посаду або перебування на ній.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 29 квітня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України та цим Законом.

3. 18 травня 2009 року до Конституційного Суду України надійшла письмова заява Президента України про відкликання конституційного подання.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання або конституційне звернення може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Згідно з § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України припиняє розгляд конституційного подання, конституційного звернення, якщо після прийняття ухвали колегії суддів Конституційного Суду України про відмову у відкритті провадження у справі суб'єкт права на конституційне подання, конституційне звернення письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання, конституційне звернення.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 44, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити розгляд конституційного подання Президента України щодо офіційного тлумачення положень пункту 26 частини першої статті 85, пункту 22 частини першої статті 106, частини п'ятої статті 126, статті 149 Конституції України на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Олефіра Петра Петровича про офіційне тлумачення терміна «споживач», статей 15, 17, 24 Закону України «Про захист прав споживачів», статті 59 Цивільного процесуального кодексу України

м. Київ

Справа № 2-24/2009

19 травня 2009 року

№ 26-у/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Дідківського Анатолія Олександровича — доповідача,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Олефіра Петра Петровича про офіційне тлумачення терміна «споживач», статей 15, 17, 24 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023–XII в редакції Закону України від 1 грудня 2005 року № 3161–IV (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 7, ст. 84), статті 59 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618–IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., №№ 40–42, ст. 492).

Заслухавши суддю-доповідача Дідківського А. О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянин Олефір Петро Петрович звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення терміна «споживач», статей 15, 17, 24 Закону України «Про захист прав споживачів» (далі — Закон) та статті 59 Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс).

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень Закону та Кодексу суб'єкт права на конституційне звернення мотивує різним розумінням їх судами України, зокрема надає ряд постанов Пленуму Верховного Суду України, витяг з ухвали Верховного Суду України від 22 травня 1996 року. У межах розгляду своєї справи Олефір П. П. наводить рішення Крюківського районного суду міста Кременчука Полтавської області від 5 червня 2007 року про часткове задоволення вимог позивача щодо відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої неналежним виконанням будівельних робіт, рішення Апеляційного суду Полтавської області від 26 вересня 2007 року, яким скасовано рішення суду першої інстанції і постановлено нове рішення про відмову в задоволенні позову, ухвалу Верховного Суду України від 18 лютого 2008 року, якою касаційну скаргу позивача відхилено, а рішення Апеляційного суду Полтавської області від 26 вересня 2007 року залишено без змін.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 12 травня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України та цим Законом.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94); у конституційному зверненні має зазначатися обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42).

Автор клопотання не навів обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні терміна «споживач», положень статей 15, 17, 24 Закону, статті 59 Кодексу, а надані ним судові рішення не доводять наявності фактів неоднозначного застосування цих норм.

Невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі (пункт 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина Олефіра Петра Петровича про офіційне тлумачення терміна «споживач», статей 15, 17, 24 Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023–XII в редакції Закону України від 1 грудня 2005 року № 3161–IV, статті 59 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618–IV на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України та цим Законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальна пенсія за віком», що міститься у статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни», тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальний розмір пенсії за віком», використаного в частині першій статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», статті 19 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»

м. Київ
19 травня 2009 року
№ 27-у/2009

Справа № 2-25/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальна пенсія за віком», що міститься у статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 року № 2195-IV (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 4,

ст. 94), тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальний розмір пенсії за віком», використаного в частині першій статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058-IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 49–51, ст. 376), статті 19 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 року № 2017-III (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 48, ст. 409).

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Пенсійний фонд України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальна пенсія за віком», що міститься у статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 року № 2195-IV (далі — Закон № 2195-IV); терміна (словосполучення) «мінімальний розмір пенсії за віком», використаного в частині першій статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058-IV (далі — Закон № 1058-IV), статті 19 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 року № 2017-III (далі — Закон № 2017-III), у їх взаємозв'язку шляхом надання відповідей на питання:

— чи поширюється установлений в Законі № 1058-IV термін «мінімальний розмір пенсії за віком» на правовідносини щодо вирахування пенсії або щомісячного грошового утримання чи державного соціального утримання за Законом № 2195-IV;

— чи можна зазначені положення Закону № 1058-IV та Закону № 2195-IV розуміти так, що державна соціальна підтримка дітей війни здійснюється виключно за рахунок коштів Державного бюджету України, а не за рахунок інших джерел фінансування.

У статтях 6, 7 Закону № 2195-IV передбачено, що дітям війни пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 30 відсотків мінімальної пенсії за віком за рахунок коштів Державного бюджету України.

В абзаці першому частини першої статті 28 Закону № 1058-IV передбачено, що мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом. Згідно з частиною третьою цієї статті мінімальний розмір пенсії за віком, встановлений абзацом першим частини першої цієї статті, застосовується виключно для визначення розмірів пенсій, призначених згідно з цим Законом.

Статтею 19 Закону № 2017-III передбачений порядок визначення та застосування державних соціальних гарантій в реалізації державної соціально-економічної політики і встановлено, що виключно законами України визначається, зокрема, мінімальний розмір пенсії за віком.

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень законів суб'єкт права на конституційне подання вбачає у неоднозначному застосуванні судами загальної юрисдикції положень Закону № 1058-IV, Закону № 2195-IV в частині джерел фінансового забезпечення виплати дітям війни 30-відсоткового підвищення до пенсії або щомісячного грошового утримання чи державної соціальної допомоги, що виплачується замість пенсії. Так, в одних випадках суди відмовляли заявникам у задоволенні позовів про стягнення з органів Пенсійного фонду України 30-відсоткового підвищення, передбаченого Законом № 2195-IV, посилаючись на відсутність визначеного законом механізму розрахунку такого підвищення, а в інших — навпаки, задовольняли позови, посилаючись на порушення органами Пенсійного фонду України конституційних прав дітей війни та прав, передбачених відповідними законами.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 12 травня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. Відповідно до статті 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» суб'єктом права на конституційне подання у справах щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України є, зокрема, органи державної влади. Згідно з пунктом 1 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 року № 1261, Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади.

Відповідно до цього Положення керівництво діяльністю Пенсійного фонду України здійснює правління Фонду (пункт 11) шляхом прийняття рішень (пункт 12). Голова правління Фонду забезпечує їх виконання та підписує документи від імені Фонду (пункт 13).

Отже, право на звернення з конституційним поданням до Конституційного Суду України належить правлінню Пенсійного фонду України, а не його Голові. У конституційному поданні Голови правління Пенсійного фонду України до Конституційного Суду України і доданих до нього матеріалах відсутні відомості про розгляд на засіданні правління Фонду питання щодо звернення до Конституційного Суду України.

3.2. Відповідно до статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації їх положень. Вимогою до подання є зазначення правового обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39).

Обґрутовуючи практичну необхідність в офіційному тлумаченні Законів № 2195-IV, № 1058-IV, № 2017-III, Пенсійний фонд України звернувся з клопотанням роз'яснити терміни «мінімальна пенсія за віком» та «мінімальний розмір пенсії за віком» шляхом відповідей на два запитання: чи поширюється установле-

ний в Законі № 1058–IV термін «мінімальний розмір пенсії за віком» на правовідносини щодо вирахування пенсії або щомісячного грошового утримання чи державного соціального утримання за Законом № 2195–IV і чи можна зазначені положення Закону № 1058–IV та Закону № 2195–IV розуміти так, що державна соціальна підтримка дітей війни здійснюється виключно за рахунок коштів Державного бюджету України, а не за рахунок інших джерел фінансування.

У частині третій статті 28 Закону № 1058–IV закладено однозначну вимогу щодо застосування мінімального розміру пенсії за віком, встановленого в абзаці першому частини першої цієї статті, — виключно для визначення розмірів пенсій, призначених згідно з цим Законом.

У статті 7 Закону № 2195–IV зазначено, що фінансове забезпечення державних соціальних гарантій, передбачених цим Законом, здійснюється тільки за рахунок коштів Державного бюджету України.

Непоширення мінімального розміру пенсії за віком, встановленого в абзаці першому частини першої статті 28 Закону № 1058–IV, на правовідносини, що виникають на підставі інших законів, крім цього Закону, дає підстави стверджувати про наявність прогалини у законодавчому регулюванні виплат дітям війни, передбаченої у статті 6 Закону № 2195–IV. Ця прогалина полягає у відсутності механізму вирахування мінімальної пенсії за віком, на 30 відсотків якої мають підвищуватися дітям війни пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії. Заповнення прогалин має здійснюватися законодавцем, а тому вирішення цього питання не належить до повноважень Конституційного Суду України.

У зв'язку з цим підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 39, 45, 50, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальна пенсія за віком», що міститься у статті 6 Закону України «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 року № 2195–IV, тлумачення терміна (словосполучення) «мінімальний розмір пенсії за віком», використаного в частині першій статті 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV, статті 19 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 року № 2017–III на підставі пунктів 1, 4 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — відсутність встановленого Конституцією України, цим Законом права на конституційне подання, невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 змін,
що вносяться до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін
на продовольчі товари, затверджених
Постановою Кабінету Міністрів України
«Про внесення змін до Порядку декларування зміни
оптово-відпускних цін на продовольчі товари»

м. Київ
2 червня 2009 року
№ 28-у/2009

Справа № 2-26/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Бринцева Василя Дмитровича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 змін, що вносяться до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари» від 6 серпня 2008 року № 709 (Офіційний вісник України, 2008 р., № 61, ст. 2072).

Заслухавши суддю-доповідача Джуня В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційним пункт 3 змін, що вносяться до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари (далі — зміни), затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари» від 6 серпня 2008 року № 709 (далі — Постанова).

На думку автора клопотання, замість порядку декларування суб'єктом господарювання органам державної влади наміру змінити оптово-відпускні ціни на окремі продовольчі товари, передбаченого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 року № 1222, Постановою встановлено дозвольний порядок зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари. Згідно зі змінами територіальні органи Державної інспекції з контролю за цінами наділені правом відмовити у наданні висновків щодо економічного обґрунтування рівнів оптово-відпускних цін на продовольчі товари, зміни на які підлягають декларуванню, а Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації — правом відмовити в погодженні декларації, однак не визначено конкретних критеріїв для відмови.

Глава держави вважає, що, видавши Постанову, Кабінет Міністрів України порушив частину другу статті 6, частину другу статті 8, частину четверту статті 13, частину другу статті 19, статтю 21 (у конституційному поданні — частина друга статті 21), частину першу статті 41, частини першу, третю статті 42, частину першу статті 64, частину третю статті 113 Конституції України.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 18 травня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

3. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або його окремих положень (пункт 4 частини другої статті 39); предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина перша статті 71).

Аналіз конституційного подання свідчить про відсутність правового обґрунтування тверджень щодо невідповідності Постанови вимогам частини другої статті 6, частини другої статті 8, частини четвертої статті 13, частини другої статті 19, статті 21 частини першої статті 41, частин першої, третьої статті 42, ча-

стини першої статті 64, частини третьої статті 113 Конституції України. Автор клопотання не вказує, в чому саме полягає невідповідність Постанови зазначеним положенням Конституції України, а лише стверджує, що закріплення дозвільного порядку погодження зміни оптово-відпускних цін на певні продовольчі товари створює загрозу усунення, обмеження чи спотворення конкуренції, чим порушуються проголошені Основним Законом України гарантії права на підприємницьку діяльність. Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтею 39, пунктом 2 частини першої статті 45, статтею 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 змін, що вносяться до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари» від 6 серпня 2008 року № 709, на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою
відповідальністю «Інтертранслогістик» щодо офіційного тлумачення
положення «валютна виручка в іноземній валюті», яке міститься
в статті 1 Закону України
«Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті»

м. Київ
16 червня 2009 року
№ 31-у/2009

Справа № 2-31/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуна В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтертранслогістик» щодо офіційного тлумачення положення «валютна виручка в іноземній валюті», яке міститься в статті 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 року № 185/94–ВР (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 40, ст. 364) з наступними змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Джуна В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — Товариство з обмеженою відповідальністю «Інтертранслогістик» (далі — Товариство) — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення «валютна виручка в іноземній валюті», яке міститься в статті 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР (далі — Закон).

За висновком Товариства на сьогодні у чинному законодавстві України немає визначення терміна «валютна виручка», внаслідок чого орган державної податкової служби та Вищий адміністративний суд України неоднозначно застосовують положення статті 16 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року № 15-93 (далі — Декрет). На підтвердження своїх доводів автор клопотання посилається на ухвали Вищого адміністративного суду України від 25 вересня 2007 року, 27 травня 2008 року, 3 червня 2008 року, прийняті у справах, де Товариство стороною не виступало.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 3 червня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

3. У частині другій статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено, що у конституційному зверненні зазначається, зокрема, обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4). Відповідно до вимог статті 94 цього закону підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

У поданих Товариством ухвалах Вищого адміністративного суду України йдеться про різні обставини спірних правовідносин у трьох різних справах.

Так, в ухвалах Вищого адміністративного суду України від 25 вересня 2007 року, від 3 червня 2008 року йдеться про перевірку касаційною інстанцією правильності застосування судами першої та апеляційної інстанцій і органом державної податкової служби у цих справах положення абзацу восьмого пункту 2 статті 16 Декрету, в якому передбачено відповідальність за невиконання резидентами вимог щодо декларування валютних цінностей та іншого майна, передбачених статтею 9 Декрету. Проте у зазначених справах судами встановлено різні обставини спірних правовідносин, що впливають на їх юридичну оцінку і відповідно на висновок суду стосовно прав і обов'язків суб'єктів правовідносин у сфері валютного контролю. Отже, результати порівняння вказаних

судових рішень Вищого адміністративного суду України не дають підстав для висновку про неоднозначне застосування ним положень статті 16 Декрету.

В ухвалі Вищого адміністративного суду України від 27 травня 2008 року йдеться про інший предмет спору, оскільки у цій справі касаційною інстанцією перевірено правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій і органом державної податкової служби положень статей 1, 2, 4 Закону, в яких передбачено підстави та умови відповідальності резидентів за порушення строків розрахунків з нерезидентами в іноземній валюті.

Крім того, автор клопотання неправильно визначив предмет офіційного тлумачення. У Законі словосполучення «валютна виручка в іноземній валюті» вживається в іншій редакції: «виручка резидентів в іноземній валюті». Таким чином, Товариство порушує клопотання про офіційне тлумачення неіснуючого положення Закону.

Отже, конституційне звернення не відповідає вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтею 39, пунктом 2 частини першої статті 45, статтею 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтертранслогістик» щодо офіційного тлумачення положення «валютна виручка в іноземній валюті», яке міститься в статті 1 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23 вересня 1994 року № 185/94-ВР з наступними змінами, на підставі пункту 2 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим цим законом.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним зверненням Товариства
з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс»
щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 500
Цивільного кодексу України та статті 34
Господарського процесуального кодексу України
у їх співвідношенні

м. К и ї в
24 червня 2009 року
№ 34-у/2009

Справа № 2-35/2009

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бауліна Юрія Васильовича,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Нікітіна Юрія Івановича,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс» щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 500 Цивільного кодексу України та статті 34 Господарського процесуального кодексу України у їх співвідношенні.

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне звернення — Товариство з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс» — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень частини першої статті 500 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України), згідно з якими будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (право попереднього користувача), в аспекті таких питань:

— «чи може будь-яка особа набути право попереднього користувача на торговельну марку, якщо вона сама не використовувала таку торговельну марку на території України, але в інтересах такої особи її використовувала інша особа?»;

— «як саме слід розуміти фразу «в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні», які саме інтереси та яка діяльність мають на увазі, які саме конкретні дії слід вважати добросовісним використанням торговельної марки, а які недобросовісним?»;

— «що саме слід розуміти під значною і серйозною підготовкою для такого використання торговельної марки, а також які саме конкретні дії є значними та серйозними в даному контексті?».

Товариство з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс» виходить з того, що відповіді на зазначені питання мають визначити докази, які повинні підтверджувати факт виникнення права попереднього користування торговельною маркою в Україні.

Крім того, автор клопотання просить роз'яснити положення статті 34 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК України), згідно з якими господарський суд приймає тільки ті докази, які мають значення для справи. Обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування. Зазначене положення ГПК України він просить роз'яснити у співвідношенні з положеннями частини першої статті 500 ЦК України.

Практичну необхідність в офіційному тлумаченні наведених положень кодексів суб'єкт права на конституційне звернення вбачає у наявності різної судової практики щодо застосування частини першої статті 500 ЦК України та статті 34 ГПК України. Автор конституційного звернення посилається на рішення Господарського суду міста Києва від 14 грудня 2007 року, постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 травня 2008 року та постанову Вищого господарського суду України від 23 вересня 2008 року у справі № 12/487 за його позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фікосота Синтез» та Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України про визнання недійсним свідоцтва та за зустрічним позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фікосота Синтез» до нього та Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України про визнання попереднім користувачем. Згідно із зазначеними актами, зокрема,

задоволено зустрічний позов і визнано Товариство з обмеженою відповідальністю «Фікосота Синтез» попереднім користувачем спірної з заявником торговельної марки у зв'язку з тим, що останнє на підставі наданих суду доказів добросовісно використовувало спірний знак для товарів та послуг на території України до дати подання заявки на торговельну марку.

Також автор клопотання посилається на рішення господарських судів в інших справах щодо визнання права попереднього користувача торговельної марки, якими суди в одних випадках (постанова Київського апеляційного господарського суду від 13 листопада 2007 року у справі № 8/228/21 за позовом Відкритого акціонерного товариства «Продовольча компанія «Ясен» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Нептун» про припинення порушення прав на зареєстрований знак; рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 27 травня 2008 року та постанова Вищого господарського суду України від 16 грудня 2008 року у справі № 32/110-07 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтербитхім» до суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи, третя особа — Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України про зобов'язання вчинити певні дії та за зустрічним позовом суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи до Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтербитхім», третя особа — Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України про визнання права попереднього користувача), з урахуванням встановлених ними обставин справ, задовольняли вимоги щодо визнання права попереднього користувача торговельної марки на тій підставі, що позивачами було належним чином доведено факт добросовісного використання ними в Україні до часу подання відповідачами заявки на спірну торговельну марку, а в інших (постанова Київського апеляційного господарського суду від 29 травня 2007 року у справі № 21/565 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Сучасні комп'ютерні технології» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Сігма-профі», третя особа — Державний департамент інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України про визнання права попереднього користувача на знак для товарів і послуг, яка постановою Вищого господарського суду України від 9 жовтня 2007 року залишена без змін) — відмовляли у позові про визнання права попереднього користувача на знак для товарів і послуг у зв'язку з недоведеністю позивачем використання ним в Україні до дати подання заявки спірної торговельної марки або здійснення значної і серйозної підготовки для її використання.

Заявник вказує, що внаслідок різного застосування судами України положень частини першої статті 500 ЦК України було обмежено його виключне право як власника торговельної марки, передбачене статтею 54 Конституції України, статтею 424 ЦК України та статтею 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», використовувати цю марку.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 11 червня 2009 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення має містити обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України (пункт 4 частини другої статті 42), факти неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод (стаття 94).

Аналіз конституційного звернення та долучених до нього документів свідчить про відсутність неоднозначного розуміння і застосування судами України положень частини першої статті 500 ЦК України та статті 34 ГПК України. Відмінність у застосуванні вказаних положень зумовлена встановленням судами загальної юрисдикції різних фактичних обставин у кожній із судових справ, що ними розглядалися.

Конституційний Суд України зазначає, що роз'яснення положень частини першої статті 500 ЦК України в аспекті поставлених у конституційному зверненні питань є наданням суб'єкту права на конституційне звернення юридичної консультації щодо застосування частини першої статті 500 ЦК України та статті 34 ГПК України, а не офіційним тлумаченням їх положень. Однак надання консультацій згідно зі статтями 147, 150 Конституції України не належить до питань, які вирішуються Конституційним Судом України.

На думку автора клопотання, у статті 500 ЦК України не розкрито зміст словосполучень «в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні» та «значна і серйозна підготовка для використання торговельної марки», а тому він вважає, що цю прогалину необхідно заповнити через їх роз'яснення. Проте, заповнення прогалин у законах має здійснювати законодавець внесенням до них змін і доповнень, а не Конституційний Суд України шляхом офіційного тлумачення їх правових норм (окремих положень) або застосуванням загальнотеоретичних засобів їх подолання — аналогії закону й аналогії права.

У зв'язку із зазначеним підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 14, 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Амальгама Люкс» щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 500 Цивільного кодексу України та статті 34 Господарського процесуального кодексу України у їх співвідношенні на підставі пунктів 2, 4 частини першої статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми» (25–26 червня 2009 року, м. Харків)

25–26 червня 2009 року в Харкові у приміщенні Академії правових наук України відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Конституційний процес в Україні: здобутки та проблеми», метою якої стало обговорення позитивного конституційного досвіду, основних напрямів конституційного реформування, аналіз проектів змін до Конституції України.

Співорганізаторами конференції виступили Академія правових наук України та Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого.

У роботі конференції взяли участь понад 200 осіб, серед яких — народні депутати України, представники центральних та місцевих органів державної влади, судових та правоохоронних органів, провідні фахівці у галузі конституційного права, державного будівництва, інших галузей права.

Активну участь у роботі конференції взяли судді Конституційного Суду України Баулін Ю. В., Кампо В. М., Колос М. І., Маркуш М. А. та Постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванов А. О.

З вітальним словом до учасників конференції звернувся керуючий справами виконкому Харківської міської ради Новак О. М.

У своїй доповіді доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, ректор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого, президент АПРН України Тацій В. Я. висвітлив перспективні напрями розвитку парламентаризму в Україні, а також основні проблеми, що потребують негайного вирішення. Окрему увагу було приділено теоретичним та практичним питанням імплементації рішень, ухвалених на всеукраїнському референдумі. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, доповідач наголосив, що створення двопалатного парламенту не є прерогативою лише федерацій, а тому досвід формування та функціонування двох палат парламенту може бути використаний і в українському законодавстві.

Доповідь віце-президента АПРН України, академіка Петришина О. В. була присвячена теоретико-правовим проблемам пошуку оптимальної моделі форми правління Української держави. Завідувач кафедри конституційного права України НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Барабаш Ю. Г. торкнувся проблеми розмежування категорій «народ» і «нація» як суб'єктів конституційного права.

Конституційно-правовим проблемам розвитку українського місцевого самоврядування та шляхам їх вирішення була присвячена доповідь завідувача кафедри державного будівництва НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Серьогіної С. Г. Завідувач кафедри організації судових і правоохоронних органів НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Марочкін І. Є. у своєму виступі наголосив на основних проблемах кон-

ституювання судової влади та чинниках, що їх зумовлюють. У своїй доповіді, присвяченій екологічній доктрині, проректор з наукової роботи НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, академік АПрН України Гетьман А. П. акцентував на тому, що у зв'язку з інтенсивним розвитком промисловості суттєво погіршилась екологічна безпека України, яка наразі перебуває у критичному стані.

Професор кафедри конституційного права України НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Колісник В. П. у своїй доповіді зупинився на питанні створення правового механізму трансформації Конституції України та засобах його реалізації, зокрема, на проблематичності внесення змін до Конституції України, враховуючи різний механізм внесення змін до її окремих розділів. Голова Правління Центру політико-правових реформ Коліушко І. Б. у своїй доповіді наголосив на проблемах практичної реалізації конституційної реформи, а також обґрунтував переваги змішаної — президентсько-парламентської форми правління.

Основним конституційним засадам реформування кримінального судочинства та створенню системи гарантій захисту прав його учасників була присвячена доповідь завідувача кафедри кримінального права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Капліної О. В. У своїй доповіді проректор з навчальної роботи НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, академік АПрН України Битяк Ю. П. акцентував на об'єктах конституційно-правового регулювання, зокрема, на особливостях правового регулювання виконавчої влади як об'єкта регулювання. Віце-президент — керівник Київського регіонального центру АПрН України, академік АПрН України Тихий В. П. у своєму виступі зупинився на розгляді ідейних засад конституцій демократичних держав та проблемах їх утвердження і забезпечення в Україні.

Проблеми організації публічної влади в Україні висвітлив у своєму виступі головний редактор журналу «Право України», член-кореспондент АПрН України Святоцький О. Д. У виступі академіка-секретаря відділення цивільно-правових наук АПрН України Кузнецової Н. С. йшлося про цивільно-правові засоби захисту основних прав і свобод людини. Доцент кафедри теорії держави і права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Погребняк С. П. наголосив на обов'язковості конституційного закріплення основоположних принципів права.

Професор кафедри цивільного права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого, член-кореспондент АПрН України Спасиво-Фатєєва І. В. розглянула відносини власності у конституційно-правовому аспекті. Професор кафедри трудового права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Прилипко С. М. у своєму виступі порушив питання ролі та місця Конституції України в регулюванні соціально-трудова відносин. У доповіді професора кафедри філософії НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Максимова С. І. було акцентовано на універсальних та особливих ознаках принципу верховенства права. Директор Інституту вивчення проблем злочинності АПрН України, академік АПрН України Борисов В. І. розкрив проблему забезпечення кримінальним законом конституційних принципів здійснення правосуддя в Україні.

Суддя Конституційного Суду України Кампо В. М. виступив з доповіддю, присвяченою актуальним проблемам конституціоналізації права в практиці Конституційного Суду України. У своєму виступі суддя Конституційного Суду України, заслужений діяч науки і техніки, академік АПрН України Баулін Ю. В. акцентував

на конституційних засадах кримінальної відповідальності за невиконання конституційних обов'язків громадян. Постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України Селіванов А. О. висвітлив основні проблеми забезпечення охорони Конституції України та запропонував доктрину забезпечення охорони Конституції України. Питанню співіснування у межах статті 43 Кримінального кодексу України свободи і права була присвячена доповідь судді Конституційного Суду України Колоса М. І. Суддя Конституційного Суду України Маркуш М. А. висвітлила основні проблеми виконання рішень Конституційного Суду України та шляхи їх вирішення.

26 червня 2009 року робота конференції продовжилась у режимі секційних засідань за такими напрямками: «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку сучасного конституціоналізму» (керівники секції: завідувач кафедри конституційного права України НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Барабаш Ю. Г., заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України Яковюк І. В.), «Проблеми реформування публічної влади на місцях» (керівники секції: завідувач кафедри державного будівництва НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Серьогіна С. Г., завідувач відділу правових проблем місцевого самоврядування Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України Любченко П. М.), «Судова влада та проблеми судового захисту конституційних прав та свобод громадян» (керівники секції: завідувач кафедри організації судових і правоохоронних органів НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Марочкін І. Є., завідувач кафедри кримінального процесу НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Капліна О. В.), «Реалізація положень Конституції України в цивільному, господарському, трудовому та екологічному праві» (керівники секції: завідувач кафедри цивільного права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Борисова В. І., завідувач кафедри господарського права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Задихайло Д. В.), «Питання кримінально-правового захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина» (керівники секції: директор Інституту вивчення проблем злочинності АПРН України, академік АПРН України Борисов В. І., в. о. завідувача кафедри кримінального права НЮАУ ім. Ярослава Мудрого Тютюгін В. І.).

На підсумковому пленарному засіданні було ухвалено рекомендації конференції, які можуть бути використані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, іншими учасниками конституційного процесу під час обговорення та доопрацювання змін до Конституції України. Зокрема для забезпечення легітимності та високого фахового рівня наукових напрацювань учасники конференції наголосили на необхідності створення єдиного органу — Конституційної ради, до складу якої доцільно включити на паритетних засадах представників усіх політичних сил, практичних працівників та учених — фахівців у галузі конституційного права.

Головний вчений секретар АПРН України

О. Погрібний

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Конституційність — основа стабільності держави та суспільства

А. Стрижак,

Голова Конституційного Суду України

Запровадження у державі та суспільстві режиму дотримання Конституції як вищого закону є характерною ознакою конституційної держави, тобто держави, в якій установчі та законодавчі повноваження мають бути юридично та інституціонально розмежовані.

Установчі повноваження здійснюються самим народом у формі установчої влади (конвенту, установчих зборів, конституційної асамблеї тощо). Саме ця влада приймає Конституцію, яка згідно з принципом верховенства права має найвищу юридичну силу. В свою чергу Конституція як Основний Закон є юридичним підґрунтям для вирішення будь-яких питань організації і діяльності державної влади (законодавчої, виконавчої, судової).

Прийняттям Конституції установча влада встановлює для державної влади відповідні юридичні обмеження структурного і функціонального характеру стосовно громадянина.

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, викладеною в Рішенні від 3 жовтня 1997 року № 4-зп, «установча влада по відношенню до так званих встановлених влад є первинною: саме в Конституції України визнано принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову (частина перша статті 6) та визначено засади організації встановлених влад, включно законодавчої. Прийняття Конституції України Верховною Радою України означало, що у даному випадку установча влада була здійснена парламентом». У Рішенні від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 Конституційний Суд України зазначив, що «влада народу здійснюється в межах території держави у спосіб і формах, встановлених Конституцією та законами України».

Слід підкреслити, що саме після запровадження в другій половині ХХ сторіччя у більшості демократичних держав концепції конституційної держави набув принципово нової ознаки й захист прав громадян, зокрема традиційний принцип законності було доповнено принципом конституційності. Цей принцип отримав додаткові гарантії від інституту конституційної юрисдикції — судового конституційного контролю.

Згідно з теорією конституційної держави конституція є вищим законом і, як правило, містить лише основні принципи і правила організації діяльності держави та суспільства. Як зазначав видатний американський політичний діяч О. Гамільтон, «конституції повинні складатися лише з загальних положень з тієї причини, що вони мають бути незмінними, адже не можуть передбачити ймовірної зміни порядку речей».

У цьому сенсі, як слушно стверджують деякі українські вчені-правознавці, значна частина конституційних норм постає у формі «норм-принципів», що дають лише загальні підстави для правового регулювання, а не безпосередні відповіді на конкретні проблемні ситуації.

Що стосується конституціалізації, тобто поширення дії конституційних положень на конкретні правовідносини, що виникають у певних сферах діяльності держави і суспільного життя, то вона повинна здійснюватися або шляхом прийняття на підставі і відповідно до конституції законів та інших нормативно-правових актів, або шляхом внесення змін до самої конституції.

Водночас слід зазначити, що характерною ознакою Конституції України є те, що більша частина її «норм-принципів» є зрозумілою та взаємопринятною основою для прийняття конкретних політико-правових рішень (навіть у випадках, коли вони ще не отримали відповідної конкретизації в поточному законодавстві). До речі, саме в цьому полягає правова позиція Конституційного Суду України, який у Рішенні від 28 березня 2001 року № 2-рп/2001 роз'яснив, що неврегульованість на законодавчому рівні певних процедур не може бути підставою для незастосування положень Конституції, оскільки її норми є нормами прямої дії.

Розглядаючи питання стабільності політичних та соціально-економічних процесів у конституційній державі та суспільстві, треба мати на увазі, що ця стабільність не в останню чергу залежить від стабільності самої конституції.

Наприклад, до Конституції США протягом більш ніж двохсот років було внесено лише 27 поправок, а до Конституції Японії — жодної поправки з 1947 року. Мабуть, не в останню чергу це сприяє тому, що зазначені країни є лідерами серед економічно розвинутих країн.

На мій погляд, це підтверджує позицію певної групи вітчизняних науковців, які вважають, що для того, щоб діяльність держави мала системний та цілісний характер, треба з самого початку мати певний набір надійно захищених правил і принципів, аби унеможливити будь-які двозначні політичні інтерпретації щодо способу і засад реалізації зовнішньої та внутрішньої державної політики. До таких правил і принципів вони відносять:

- а) тип політичного режиму;
- б) спосіб організації державної влади;
- в) основні політичні інститути, наявність яких забезпечує нормальний розвиток державного механізму;
- г) базові цінності та завдання, що повинні реалізовуватися в процесі державного і суспільного розвитку.

Універсальним способом такої фіксації зазначених норм та правил, який широко застосовується в сучасній правовій та політичній практиці, є метод конституційного визначення. Він полягає у тому, що, надаючи цим правилам і принципам імперативного значення (чому сприяє статус конституції як правового акта вищої юридичної сили) держава виступає гарантом того, що всі учасники суспільно-політичних відносин дотримуватимуться їх і що вона сама діятиме відповідно до певних стандартів, порушувати або змінювати які вона не в змозі.

Тобто йдеться про певний паритет прав і обов'язків держави і громадянина. З цього приводу відомий нідерландський філософ Б. Спіноза казав, що «право

держави визначається міццю народу, керованого ніби єдиним духом, однак це єднання душ може бути тільки тоді, коли держава понад усе буде прагнути до того, що тверезий розум визнає корисним для всього народу».

Однак не слід сприймати конституцію як щось незмінне, невідвладне часу. Йдеться лише про незмінність та неможливість перегляду її фундаментальних засад.

Що стосується внесення змін до інших її положень, необхідність яких продиктована політичною, економічною або соціальною доцільністю, то це передбачено, як правило, самою конституцією.

За результатами аналітичного дослідження конституцій більшості європейських країн процедуру внесення таких змін можна умовно поділити на парламентську та парламентсько-судову.

Згідно з парламентською процедурою внесення змін до конституції належить до виключних повноважень вищого представницького органу (Чехія, Німеччина Італія). Парламентсько-судова процедура передбачає обов'язку участь у цьому процесі органу конституційної юрисдикції (Угорщина, Румунія, Україна).

Водночас спільним для більшості європейських конституцій є те, що вони здебільшого, передбачають участь у конституційному процесі народу як єдиного джерела влади. Скажімо, в конституціях Нідерландів та Іспанії міститься вимога стосовно досягнення у суспільстві високого ступеня консенсусу щодо можливих змін до Основного Закону.

Зокрема, Конституція Нідерландів передбачає, що прийняття обома палатами Генеральних штатів акта, в якому зазначається про необхідність прийняття поправок до Конституції, має наслідком їх розпуск і проведення дострокових парламентських виборів, і вже новообрані палати Генеральних штатів повноважні затвердити такі зміни не менш ніж двома третинами від їх складу. Згідно з Конституцією Іспанії, окрім зазначених вище процедур, передбачено ще й обов'язкове остаточне схвалення конституційного законопроекту на референдумі.

За Конституцією Італії законопроект про внесення змін до неї може бути остаточно схвалений на референдумі, якщо протягом трьох місяців після його опублікування цього вимагатиме п'ята частина кожної з палат або п'ятдесят тисяч виборців, або п'ять обласних рад.

Як зазначалося, Федеральний Конституційний Суд Німеччини не здійснює попереднього конституційного контролю за проектами законів про внесення змін до Конституції. Водночас він відіграє важливу роль при здійсненні конституційного контролю за міжнародними договорами, до яких приєднується Німеччина. Слід відзначити роль Федерального Конституційного Суду у забезпеченні легітимності приєднання Німеччини до установчих договорів Європейського Союзу та процесу ратифікації Бундестагом Лісабонського договору.

Відповідно до Конституції України законопроект про внесення змін до Конституції може бути поданий до Верховної Ради Президентом або не менш як третьою народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради.

Такий законопроект, крім розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України», попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради за нього проголосу-

вало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України. Законопроект про внесення змін до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» подається до Верховної Ради Президентом або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом.

Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII цієї Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання.

Конституційний Суд України є обов'язковим учасником процесу внесення змін до Конституції України. Законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою тільки за наявності висновку Конституційного Суду про його відповідність вимогам статей 157 та 158 Основного Закону.

Зазначені статті містять обов'язкові вимоги до змісту законопроекту про внесення змін до Конституції, а саме:

1. Конституція не може бути змінена, якщо пропоновані зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, як зазначив Конституційний Суд України, такі зміни не можуть здійснюватися:

а) шляхом зміни статусу або повноважень органів державної влади, що означало б звуження змісту та обсягу закріпленого в статті 38 Конституції права громадян брати участь в управлінні державними справами (Висновок від 25 березня 1999 року № 1-в/1999);

б) якщо мають наслідком розбалансування конституційної системи чи неузгодженість з іншими положеннями Основного Закону, або за відсутності системного підходу в оцінці змін до Конституції України і чинних її положень (Висновок від 14 березня 2001 року № 1-в/2001);

в) у разі обмеження гарантії права на справедливий і безсторонній суд, пов'язаний зі змістом конституційних прав і свобод, зокрема скасуванням існуючого права громадян звертатися до Конституційного Суду з питань офіційного тлумачення Конституції і законів (Висновок від 14 березня 2001 року № 1-в/2001);

г) якщо змінюється порядок волевиявлення обраних громадянами представників органів державної влади (Висновок від 14 березня 2001 року № 1-в/2001);

ґ) у разі обмеження повноважень органів місцевого самоврядування (Висновок від 15 січня 2008 року № 1-в/2008) тощо.

2. Конституція не може бути змінена, якщо пропоновані зміни спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

3. Конституція не може бути змінена в умовах воєнного і надзвичайного стану.

4. Законопроект, який розглядався Верховною Радою, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту.

5. Верховна Рада протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції.

З цього приводу слід зазначити, що протягом майже тринадцяти років своєї діяльності Конституційний Суд України надав 17 висновків із зазначених питань, у яких:

— у шести випадках законопроекти визнано такими, що повністю або частково не відповідають Конституції, що унеможливило їх подальший розгляд парламентом;

— у одинадцяти випадках законопроекти визнано такими, що відповідають вимогам Конституції, натомість лише один з них прийнято Верховною Радою. Нерозглянутими парламентом лишилися, зокрема, законопроекти про розширення повноважень Рахункової палати, удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування та обмеження депутатської недоторканності.

Водночас, приймаючи єдиний на сьогодні Закон про внесення змін до Конституції України, Верховна Рада не прислухалася до застережень Конституційного Суду про необхідність збалансованого підходу до вирішення цього питання.

Як наслідок, через невизначеність окремих процедур практично одразу ж виникли суперечки стосовно таких принципових питань, як порядок утворення парламентської коаліції, порядок подання і затвердження кандидатури глави уряду, депутатське сумісництво, «депутатські міграції» тощо.

Усе це, певна річ, додало роботи Конституційному Суду. Зокрема, два останніх роки більшість справ, які розглядалися єдиним органом конституційної юрисдикції, стосувалися саме питань, які виникли в результаті прийняття зазначених змін до Основного Закону.

Викладене дає підстави констатувати, що ідеальної конституції поки що не існує і меж її удосконалення також немає. Невипадково німецький письменник К. Берне на питання, яка конституція є найкращою, відповів: «Та, що найкраще виконується!».

Дійсно, можна надрукувати Конституцію на дорогому папері, прикрасити обкладинку золотими візерунками та коштовним камінням, але якщо вона не буде виконуватися, то не буде варта навіть паперу, на якому надрукована.

Що стосується Конституції України, то навіть за умови нинішньої конституційної реформи вона містить достатньо положень, що надійно захищають права і свободи людини і громадянина, незалежність та територіальну цілісність держави й за умови сумлінного їх виконання здатні сприяти стабільності політичного, економічного та соціального життя держави та суспільства.

Природно-правова аргументація у практиці Конституційного Суду України

С. Рабінович,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Львівського державного університету внутрішніх справ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Останніми роками у правовій доктрині України спостерігається підвищення інтересу до юснатуралістичних концепцій¹. Це явище, вочевидь, не є випадковим. Значною мірою його можна пояснити відмовою від офіційної правової ідеології, послабленням позицій легістського позитивізму за умов актуалізації теоретичного обґрунтування й юридичного забезпечення природних прав людини.

Вагомим чинником, який зумовлює звернення нині до юснатуралізму, є також перехідний характер національної правової системи. Поряд із переходом до товарно-ринкового, капіталістичного економічного ладу відбувається трансформація самого типу українського соціуму, яку, послуговуючись термінологією теорії модернізації, можна визначити як зміну «традиційного» суспільства на модерне.

Одним із проявів такої зміни є якісне оновлення існуючої системи права, що вимагає постійної переоцінки змісту чинних та запроваджуваних законодавчих положень. Природно-правові ж теорії виявляються найбільш придатними для виконання функції морально-політичної легітимації нових засад юридичного регулювання. Адже, як відомо, саме в такій легітимації насамперед і полягає історична місія юснатуралізму.

Ось чому для вітчизняного правознавства необхідне осмислення засобів втілення природно-правових ідей в юридичну практику, вивчення й розробка механізмів, за посередництва яких цим ідеям може бути надане реальне правотворче й правоперетворювальне значення. При цьому потрібно враховувати реальне соціальне значення юснатуралістичних концепцій та критичне ставлення до тих положень, котрі на нинішньому етапі розвитку української державності можуть нести ризик дестабілізації державно-юридичної системи й послаблення правопорядку.

Отже, за умов, коли соціальна сутність природно-правових підходів ще недостатньо чітко усвідомлюється не лише громадськістю, а й значною частиною юристів, особливо важливим є звернення до позитивно-правових форм їх вираження, а також виявлення можливих напрямів і засобів їх впровадження до системи позитивного права. Однією з таких форм є юриспруденція Конституційного Суду України.

¹ Див. напр.: *Сливка С. С.* Природне та надприродне право / С. С. Сливка. — К., 2005. — Ч. 1: Природне право: історико-філософський погляд; *Головатий С. П.* Верховенство права : у 3 кн. / С. П. Головатий. — К., 2006; *Костенко О. М.* Культура і закон у протидії злу / О. М. Костенко. — К., 2008.

Ступінь розробки проблеми. У правознавстві питання природного права традиційно вивчаються на основі розгляду відповідних доктрин. Аналіз зв'язків між концепціями юснатуралізму та практикою державно-юридичного регулювання, зокрема того, яке здійснюється в конституційному судочинстві, часто залишається поза увагою дослідників. Серед небагатьох публікацій, присвячених цій тематичі на пострадянському просторі, слід насамперед відзначити праці П. Рабіновича¹, С. Шевчука², О. Черкасової³, Т. Дудаш⁴.

Водночас у вітчизняній та в зарубіжній літературі розробляється низка більш загальних аспектів означеної проблематики. Філософсько-правові розвідки з питань взаємодії деонтичних засад природного права з позитивним правом містяться у працях таких правознавців, як Р. Дворкін, Дж. Фінніс, Л. Фуллер та інших⁵. У цьому контексті слід згадати й загальнотеоретичні дослідження В. Шафірова, Т. Мухіної, соціально-філософський доробок А. Закомлістова, А. Новікова⁶.

У низці робіт розглядаються природно-правові аспекти окремих сфер і галузей позитивного права: приватного (П. Рабінович, С. Тиводар, Є. Харитонов, Ю. Шокумов), конституційного (Т. Аллан, Г. Аркіс, А. Блум, Г. Джаффа, М. Козюбра, Є. Пономаренко, І. Царьков, Д. Річардс, Е. Шандоз); міжнародного (О. Гюфе, О. Буткевич, О. Мережко, Е. Міджлі), кримінального (О. Костенко), англо-американського «загального права» (А. Хог та ін.)⁷.

¹ Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького суду та Конституційного Суду України / П. М. Рабінович // Вісник Конституційного Суду України. — 2006. — № 1. — С. 7–46.

² Шевчук С. Судова правотворчість: сучасний досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. — К., 2007. — С. 51–74.

³ Черкасова Е. В. Роль понимания права в формировании прецедентной практики: теоретико-правовое исследование : дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : 12.00.01 / Е. В. Черкасова — М., 2006.

⁴ Дудаш Т. І. Конституційна правоінтерпретація Верховного Суду США: спроба герменевтичного дослідження / Т. І. Дудаш // Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 3. — С. 71–80.

⁵ Фуллер Лон Л. Мораль права / Фуллер Лон Л. — К., 1999; Finnis John. Natural Law and Natural Rights. — New York, 1980; Finnis John. Is Natural Law Theory Compatible with Limited Government? In Robert P. George, ed. Natural Law, Liberalism, and Morality. — Oxford, 1996. Dworkin Ronald. Taking Rights Seriously. — Cambridge, 1978.

⁶ Шафиров В. М. Естественно-позитивное право: введение в теорию / В. М. Шафиров. — Красноярск, 2004; Мухина Т. А. Проблема соотношения естественного и позитивного права : дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук / Т. А. Мухина. — Уфа, 2005; Закомлистов А. Д. Рациональность и естественная правота: социально-онтологические основания права (философский анализ) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук А. Д. Закомлистов. — Екатеринбург, 1997; Новиков А. В. Естественно-социальное и позитивное право: генезис и соотношение : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филос. наук. — Ярославль, 2002.

⁷ Аллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права / Т. Р. С. Аллан. — К., 2008; Гюфе О. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу / О. Гюфе. — К., 2003. — С. 199–219; Буткевич О. В. Міжнародне право стародавнього світу / О. В. Буткевич. — К., 2004 — С. 548–557; Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог / М. І. Козюбра // Наукові записки. Т. 64. Юридичні науки. — К., 2007. — С. 3–9; Костенко О. Соціальний натуралізм як методологічний принцип юриспруденції і кримінології / О. Костенко // Вісник Академії правових наук України. — 2004. — № 4. — С. 133–145; Мережко А. А. История международно-правовых учений / А. А. Мережко — К. : Таксон, 2006. — С. 74–227; Пономаренко Е. В. Конституционно-правовое освоение действительности в процессе осуществления естественных прав и свобод человека / Е. М. Пономаренко. — М., 2005; Рабінович П. Приватне й публічне у природному праві та законодавстві / П. Рабінович // Вісник Академії правових наук України. — 2004. — № 3. — С. 3–15; Ромовська З. В. Проблеми загальної теорії права у проекті Цивільного кодексу України / З. В. Ромовська // Українське право. — 1997. — № 3. —

Самостійним предметом правознавчих розробок є засади, інститути та норми об'єктивного права, що тією чи іншою мірою розглядаються крізь призму юснатуралістичних підходів (І. Бірюков, О. Богінч, О. Грищук, П. Гусак, А. Довгерт, С. Добрянський, Р. Жак, А. Козловський, О. Костенко, П. Рабінович, С. Рабінович, З. Ромовська, С. Сливка, А. Соловійов, О. Тарасишина, В. Шкода, О. Юлдашев, Л. Ярмол та ін.)¹.

У цьому зв'язку особливої уваги заслуговують монографічні дослідження С. Погребняка, О. Скурко, Т. Фулей².

С. 65–68; Сливка С. С. Філософські аспекти зловживання нормами позитивного права / С. С. Сливка // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2006. — № 1. — С. 310–316; Тиводар С. И. Институциональная структура семейных правоотношений / С. И. Тиводар. — Ростов-на-Дону, 2004; Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Деякі методологічні проблеми визначення типології національної правової системи України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.comparativelaw.org.ua/docl/harit.doc>; Царьков И. И. Метафізика конституційності / И. И. Царьков // Правоведение. — 2006. — № 5. — С. 216–228; Шокумов Ю. Ж. Современное естественное право и частноправовой договор как форма его существования / Ю. Ж. Шокумов. — Ростов-на-Дону, 2000; Arkes Hadley. Beyond the Constitution — Princeton, 1990; Hogue Arthur R. Origins of the Common Law. Indianapolis, 1985; Bloom Allan. Confronting the Constitution, Washington, 1990; Jaffa Harry V. Original Intent and the Framers of the Constitution: A Disputed Question Washington, 1994; Midgley E. B. F. The Natural Law Tradition and the Theory of International Politics. — London, 1975; Richards D. The Moral Criticism of Law. — Encino, 1977; Sandoz Ellis. A Government of Laws: Political Theory, Religion, and the American Founding. — Baton Rouge, 1990.

¹ Див., напр.: Бірюков І. А. Співвідношення природних прав з цивільною правоздатністю та суб'єктивними правами фізичної особи / І. А. Бірюков // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2004. — № 8. — С. 16–20; Богінч О. Л. Природно-правові засади у правовій системі України // Правова держава. — Вип. 16. — С. 93–101; Грищук О. В. Людська гідність у праві: філософські проблеми / О. В. Грищук. — К., 2007. — С. 232–343; Гусак П. Природне право як підстава позитивного права на життя / П. Гусак // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи). — Львів, 2006. — С. 82–92; Козловський А. А. Онтологія юридичної відповідальності / А. А. Козловський // Проблеми філософії права. — 2004. — Том II. — С. 98–112; Рабінович С. Нормативний зміст засади розумності: природно- та позитивно-правовий виміри / С. Рабінович // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2007. — № 7. — С. 47–58; Ромовська З. В. Загальні засади цивільного права / З. В. Ромовська // Вісник Академії адвокатури України. — 2005. — Вип. 4. — С. 10–21; Сливка С. С. Філософські аспекти зловживання нормами позитивного права / С. С. Сливка // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — Сер. Юридична. — 2006. — № 1. — С. 310–316; Соловійов А. В. Право людини на життя: цивільно-правові аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / А. В. Соловійов. — Львів, 2005; Рабінович П. М. Права людини: соціально-антропологічний вимір / П. М. Рабінович, Д. А. Гудима, С. П. Добрянський, Т. І. Дудаш, Т. І. Пашук, С. П. Рабінович, Л. В. Ярмол. — Львів, 2006; Тарасишина О. М. Справедливість і толерантність у сучасному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О. М. Тарасишина. — Одеса, 2008; Довгерт А. С. У пошуках розуміння приватного права та його системи / А. С. Довгерт. // Часопис цивілістики : науково-практичний журнал. — Вип. 1. — Одеса, 2006. — С. 7–10; Шкода В. В. Про метафізику договору / В. В. Шкода // Антропологія права: філософський та юридичний виміри... С. 296–301; Юлдашев О. Природно-правова цінність категорії «гідність людини» як підґрунтя будь-якого реформування / О. Юлдашев // Вісник Академії правових наук України. — 2001. — № 4. — С. 98–99; Jacques Robert. The principle of human dignity / The principle of respect for human dignity. European Commission for Democracy through Law. — Council of Europe Publishing, 1999. — P. 45–50.

² Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) / С. П. Погребняк. — Х., 2008. — С. 39–74, 148–178; Скурко Е. В. Принципи права / Е. В. Скурко. — М., 2008; Шафиров В. М. Естественно-позитивное право: введение в теорию / В. М. Шафиров. — Красноярск, 2004; Фулей Т. І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Т. І. Фулей. — К., 2003.

Загалом же слід відзначити, що спроби осмислення природного права як компонента конкретної правової системи здійснюються відносно рідко. У тих працях, де представлений зазначений підхід, предметом розгляду нерідко є лише невід'ємні права людини, формою втілення яких виступають відповідні інститути законодавства¹. Дослідження феномену природних прав людини, зазвичай, перетворюється на дослідження права позитивного, яке здійснюється формалістичними методами, притаманними юридичному позитивізму; при цьому зв'язки між сутнісними й соціально-змістовними та формально-юридичними аспектами інститутів права часто залишаються без належної уваги.

Вихідні засади й мета дослідження. Насамперед необхідно вказати, що розумітиметься надалі під природно-правовим (юснатуралістичним) підходом у державно-юридичній діяльності. На наш погляд, такий підхід можна визначити як спосіб вироблення рішень у сферах правотворення, правотлумачення та правозастосування, який перебуває у смисловому зв'язку з юснатуралістичним праворозумінням.

Місце юснатуралізму в юридичній практиці зумовлено низкою ознак, серед яких можна виокремити оцінювання, засноване на позалегістських (моральних, релігійно-моральних, морально-політичних та інших) ціннісно-нормативних критеріях; надання юридико-пізнавального й регулятивного значення цінностям, ідеалам, принципам та іншим утворенням духовно-ідеального порядку, а також емпіричним чинникам (людським потребам, сутності суспільних відносин, призначенню соціальних інститутів тощо).

Матеріали судової практики часто не дають можливості встановити безпосередній зв'язок використовуваних у ній підходів із конкретною філософсько-правовою доктриною. Втім у багатьох випадках імпліцитний зв'язок обґрунтування того чи іншого юридичного акта із застосованими у процесі його вироблення підходами може бути виявлений шляхом аналізу тих ідеологічних та поняттєвих конструкцій, які використовуються для аргументації рішення.

Відшукання цих конструкцій може допомогти у реконструкції специфічних рис природно-правової методології, використовуваної для вироблення й обґрунтування актів конституційного правосуддя. Спроба такої реконструкції й становить мету пропонованої статті.

У сучасних філософських і теоретико-правових дослідженнях розрізняють онтологічні та неонтологічні (насамперед деонтологічні) природно-правові концепції². Відповідно й ті поняттєві конструкції, якими послуговуються юснатуралістичні підходи, пов'язані з названими типами концепцій, також можуть бути умовно розподілені на онтологічні й деонтологічні. До перших належать ті, що вказують на буттєво-смыслову підставу судового рішення (за посередництвом терміно-понять «зміст права», «ідея права», «дух Конституції», «сутність» пра-

¹ Див., напр.: *Естественное право и особенности его закрепления в нормах позитивного права в России: теоретико-истор. исслед.* / И. В. Упоров и др. — Краснодар, 2004. — 163 с.

² Див.: *Мальцев Г. В. Понимание права: подходы и проблемы* / Г. В. Мальцев. — М.: Прометей, 1999. — С. 97, 107; *Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления* / С. И. Максимов. — Харьков, 2002. — С. 117.

вовідносин, «логіка», «природа людини» тощо). До деонтологічних конструкцій можна віднести оціночні категорії, що відображають уявлення про належне у державно-юридичній сфері («справедливий»/«несправедливий», «правовий»/«неправовий» тощо).

Аналіз матеріалів практики Конституційного Суду України (далі — КСУ) дає підстави для висновку, що в ній тією чи іншою мірою представлені як онтологічні (соціологічний та антропологічний), так і деонтологічні підходи. З огляду на обмежений обсяг статті в ній наведено результати дослідження специфіки застосування КСУ лише деонтологічного типу юснатуралізму.

Виклад основних положень дослідження. Нині, за умов, коли положення просвітницьких доктрин юснатуралізму значною мірою об'єктивувались у позитивно-правовому інституті прав людини, звернення до деонтологічної аргументації, що ґрунтується на розрізненні природного та позитивного права (права як справедливості та права як змісту конкретного закону), в сучасній юридичній практиці є явищем не дуже поширеним. Не становить винятку й вітчизняне конституційне судочинство. Тому особливо прикметними видаються випадки, коли КСУ чи його окремі судді вдаються до моральнісних аргументів.

Вперше така аргументація була використана в окремій думці судді О. Мироненка стосовно Рішення КСУ від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 у справі про застосування української мови¹. На підтримку наведеного автор зі змісту статті 1 Основного Закону виводить таке положення: «У правовій державі не можуть діяти несправедливі норми». Ця теза, в свою чергу, перебуває в генетично-смысловому зв'язку з відомою природно-правовою засадою — «несправедливий закон не є законом». Юснатуралістичний характер має й вислів «дійсне, а не удаване верховенство права», який виражає типове для природно-правових концепцій розрізнення справжнього й удаваного, виключно формального у праві.

Проте видається сумнівним, що «раціоналістичне (юснатуралістичне) праворозуміння»² як таке дозволило б КСУ уникнути здійсненого у цій справі тлумачення. Ухвалення справді соціально обґрунтованого рішення можливе за прихильності більшості суддів КСУ до юснатуралізму, що дає плюралізм трактувань природного права. Тому в цьому випадку, мабуть, могло б йтися про ті лібералістичні версії природного права, в яких обґрунтовується мінімізація державного втручання у сферу прав людини.

Одним із проявів деонтологічного підходу у конституційному правосудді є оцінка законодавчих положень з погляду їх справедливості. КСУ звертається до категорії справедливості у конкретному соціальному контексті, застосовуючи підхід, який може бути позначений як соціально-деонтологічний, або ж соціально-аксіологічний. Особливістю останнього є тісний зв'язок із цільовою інтерпретацією змісту законодавчих положень і сутністю соціально-правових інститутів.

У Рішенні від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) КСУ здійснив соціально-цільове та деонтологічне осмислення сутності правосуддя, яке за своєю суттю «визнається таким

¹ Офіційний вісник України. — 2000. — № 4. — Ст. 125.

² Там само.

лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах» (пункт 2)¹. Перша половина наведеного твердження є класичним природно-правовим постулатом: несправедливе правосуддя не є правосуддям. Адже вже сама назва правового явища відображає його істотні ознаки як справедливого, праведного, належного. За відсутності таких ознак відповідний феномен втрачає свій правовий характер і не може позначатися «правоназвою» (П. Рабінович). Правосуддя тут визнається таким лише за умови відповідності своїй сутності, якій, у свою чергу, онтично передує його соціально-етичне призначення — здійснення вимог справедливості та поновлення порушених прав учасників спору. Водночас виражена в рішенні вимога «ефективного поновлення в правах» є проявом застосування функціонально-соціологічного підходу, за якого однієї із сутнісних ознак правосуддя є його соціальна дієвість.

У цих положеннях чи не вперше у практиці КСУ був представлений аксіологічний природно-правовий підхід, котрий ґрунтується на поєднанні гносеологічної оцінки державно-юридичних явищ (зокрема норм законодавства, діяльності органів законодавчої чи судової влади) як істинних, справжніх, із їх деонтологічною оцінкою як справедливих, правових. В основу таких оцінок покладено ціннісно-телеологічне розуміння правових феноменів, етичне осмислення їх сутності та призначення в суспільстві. Згодом такий підхід було розвинуто й у рішеннях КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання)², від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 (справа про охоронюваний законом інтерес)³ та від 24 березня 2005 року № 2-рп/2005 (справа про податкову заставу)⁴.

З огляду на те, що Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 вже було предметом спеціального аналізу у вітчизняній доктрині⁵, наголосимо лише на одному моменті, котрий у зв'язку з цим актом є, на нашу думку, важливим. Як відомо, термін «справедливість» зустрічається в Конституції України лише один раз — при визначенні засад побудови бюджетної системи України (стаття 95), що з позицій позитивізму навряд чи могло б вважатися достатньою підставою для надання принципу справедливості загальноконституційного й загальноправового значення. Тож, можна дійти висновку, що КСУ розглядає справедливість як неписану (хоча й «записану») загальновизнану засаду права, як ідею права та як його «загальний зміст», однією з форм втілення яких є Конституція (підпункт 3.4 пункту 3 Рішення № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання⁶). Відтак у тлумаченні Основного Закону було використано підхід, який детальніше розкрито в окремій думці судді П. Ткачука стосовно Рішення КСУ № 3-рп/2005 від 24 березня 2005 року у справі про вибори Президента

¹ Офіційний вісник України. — 2003. — № 6. — Ст. 245.

² Офіційний вісник України. — 2004. — № 45. — Ст. 2975.

³ Офіційний вісник України. — 2004. — № 50. — Ст. 3288.

⁴ Офіційний вісник України. — 2005. — № 13. — Ст. 674.

⁵ Див., напр.: *Стовба А. В.* Правовая ситуация как исток бытия права / А. В. Стовба. — Харьков, 2006. — С. 105–107.

⁶ Тут і надалі, якщо не зазначено інше, вказуються номер пункту (підпункту) мотивувальної частини рішення (висновку) КСУ.

України: «...Результатом процесу тлумачення має бути з'ясування неявного змісту норми, того, що законодавець мав у ній вказати (!), але з якоїсь причини не зробив цього...»¹ (підкреслено автором — С. Р.).

Звернення ж до поняття «ідея права» свідчить про те, що в цьому пункті природно-правова аргументація КСУ набуває, так би мовити, ідеально-метафізичного виміру, який, однак, нерозривно пов'язаний із суспільними аспектами справедливості, соціальною морфологією природного права, формами втілення цієї ідеї у правотворчу та у правозастосовну діяльність.

У низці випадків КСУ з деонтологічних позицій визначає як окремі обов'язки законодавця, так і ті загальні принципи, котрі їх визначають, — йдеться про вимоги, які перефразовуючи відомий вислів Лона Фуллера, можна віднести до конституційної «моралі правотворчості».

Наприклад, у резолютивній частині Рішення від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 КСУ адресував Верховній Раді України вимогу привести положення статті 69 Кримінального кодексу України у відповідність із зазначеним рішенням². У мотивувальній частині Рішення від 20 червня 2007 року № 5-рп/2007 КСУ прямо наголосив на необхідності заповнення прогалини у законодавстві про банкрутство як на позитивний обов'язок законодавця³.

Залишаючи осторонь питання дотримання в цих приписах меж повноважень КСУ, зауважимо, що, на наш погляд, імпліцитну вказівку на конкретні позитивні обов'язки законодавця слід вбачати в усіх випадках констатації КСУ неконституційності положень того чи іншого закону з мотивів відсутності у ньому тих норм, котрі, виходячи з писаних чи неписаних конституційних засад або ж із духу «Конституції як єдиного цілісного документа» (пункт 2 Рішення від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99)⁴, повинні були б у ньому міститися. З іншого боку, акти КСУ, в яких зазначається про неконституційність правил, прямо встановлених у законі, повинні розглядатися як такі, що ухвалені на підставі загальної конституційної заборони таких проявів законодавчої діяльності.

Аналіз актів КСУ дає підстави засадами конституційної моралі правотворчості вважати такі.

Непорушність сутності змісту конституційного права особи як мінімальна гарантія його законодавчого забезпечення (пункти 3, 6 Рішення КСУ від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 (справа про смертну кару)⁵, підпункт 5.2 пункту 5 Рішення КСУ від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (справа про постійне користування земельними ділянками⁶, підпункт 6.3.2. пункту 6 Рішення КСУ від 29 січня 2008 року № 2-рп/2008 (справа про звільнення народних депутатів України з інших посад у разі їх суміщення)⁷.

¹ Офіційний вісник України. — 2005. — № 13. — Ст. 675.

² Офіційний вісник України. — 2004. — № 45. — Ст. 2975.

³ Офіційний вісник України. — 2007. — № 48. — Ст. 1991.

⁴ Офіційний вісник України. — 2000. — № 4. — Ст. 126.

⁵ Там само.

⁶ Офіційний вісник України. — 2005. — № 39. — Ст. 2490.

⁷ Офіційний вісник України. — 2008. — № 80. — Ст. 2697.

Поняття «сутності права», використане КСУ у Рішенні № 5-рп/2005, передбачає якісну оцінку тих можливостей, які становлять зміст відповідного права, та виявлення його деякого «серцевинного» (С. Добрянський), «мінімального» змісту. Логічний та генетичний зв'язок цієї конструкції з класичним юснатуралізмом зумовлений вимогою відповідності між можливостями, що випливають із загальнопоширеного («очевидного») значення слів, якими позначається відповідне право, й реальними можливостями, через які розкривається зміст розглядуваного права під час його законодавчої конкретизації.

Справедливість як домірність та рівність (Рішення КСУ від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (підпункт 5.5 пункту 5), Рішення КСУ від 7 липня 2004 року № 14-рп/2004 (підпункт 4.1, 4.2 пункту 4)². Прикладами соціологічної конкретизації засад справедливості та домірності (у термінології актів КСУ — «розмірності») можуть бути рішення КСУ від 24 березня 2005 року № 2-рп/2005 (справа про податкову заставу)³ та від 20 червня 2007 року № 5-рп/2007 (справа щодо кредиторів підприємств комунальної форми власності)⁴. Прикметно, що у згаданому Рішенні № 2-рп/2005 (підпункт 4.3 пункту 4) справедливість, розглядувана як баланс приватних та публічних інтересів у податкових відносинах, трактується з посиланням на статтю 8 Основного Закону як конституційність.

Перевірка конституційності законодавчих норм виступає тут як оцінювання їх справедливості, здійснювана в одному випадку на засадах простої рівності — формальної тотожності (наприклад, Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004), а в іншому — за принципом пропорційності (домірності, «розмірності»)⁵. Таким чином, в актах КСУ «ідея права», «ідеологія справедливості» розкриваються двома відмінними способами: а) за посередництвом засади «арифметичної» рівності та б) на основі «геометричної» рівності (домірності, пропорційності)⁶. У першому випадку йдеться про формальну однаковість, тотожність; у другому — про ціннісне балансування загальносуспільних цілей та юридичних засобів їх досягнення.

Співвідношення між засадами рівності та домірності може бути встановлено на підставі аналізу рішень у справах стосовно недоторканності окремих категорій посадових осіб (рішення КСУ у справі про Рахункову палату від 23 грудня 1997 року № 7-зп⁷; про незалежність суддів як складову їхнього статусу від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004⁸; щодо недоторканності та імпідменту Президента України від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003⁹). Такий аналіз дає підста-

¹ Рабінович С. П. Природно-правова очевидність та її юридична позитивація / С. П. Рабінович // Юридична Україна. — 2009. — № 1. — С. 15–21.

² Офіційний вісник України. — 2004. — № 28. — Ст. 1909.

³ Офіційний вісник України. — 2005. — № 13. — Ст. 674.

⁴ Офіційний вісник України. — 2007. — № 48. — Ст. 1991.

⁵ Див. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія / С. П. Погребняк. — Х., 2008. — С. 192–203.

⁶ Аристотель. Никомахова етика, 1130 в 30 — 1132а 10 // Аристотель. Сочинения в 4-х т. — М.: Мысль, 1983. — Т. 4. — С. 53–295.

⁷ Офіційний вісник України. — 1998. — № 1. — Ст. 151.

⁸ Офіційний вісник України. — 2004. — № 49 — Ст. 3220.

⁹ Офіційний вісник України. — 2003. — № 51 — Т. 1. — Ст. 2704.

ви для висновку, що ті особливості правового статусу окремих категорій посадових осіб (народних депутатів, Президента України, суддів), які обґрунтовані їх публічно-правовим функціональним призначенням, закріпленим у Конституції України, не суперечать конституційному принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом. На наш погляд, тут можна стверджувати про дію загальноправової засади домірності, складовою якої є принцип рівності стосовно окремих категорій осіб, зокрема стосовно посадових осіб та громадян.

Загалом, з урахуванням неодноразового звернення КСУ до принципів справедливості, рівності й домірності слід наголосити на недопустимості зведення справедливості виключно до одного з її вимірів (рівності чи домірності) та на необхідності вироблення й конкретизації критеріїв, за посередництвом яких повинні визначатися соціальні підстави застосування названих аспектів загальної засади справедливості¹.

Довіра особи до держави та правова визначеність. Важливі вимоги до якості юридичної техніки, виведені з конституційних принципів рівності й справедливості, були сформульовані в Рішенні КСУ № 5-рп/2005 у справі про постійне користування земельними ділянками: правова норма має бути визначеною, чіткою і недвозначною, «оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі» (підпункт 5.4 пункту 5 цього Рішення)². Правова визначеність тут підпорядковується довірі громадян до держави — цінності, яка набула морально-юридичного й соціально-цільового значення у Рішенні від 24 липня 1999 року № 6-рп/99 (справа про фінансування судів)³. У вже згаданій справі про податки цю цінність було названо поряд із безпекою людини і громадянина (пункт 4), а у справі про соціальні гарантії громадян вона була визнана принципом, підриив якого «закономірно призводить до порушення принципів соціальної, правової держави» (підпункт 3.2 пункту 3 Рішення від 9 липня 2007 року № 6-рп/2007)⁴.

Природно-правовий характер розглянутих засад конституційної моралі, зумовлений насамперед їх генетично-смісловим зв'язком з концепціями природжених та невід'ємних прав людини, а також їх сутнісно-змістовною пізнавальною спрямованістю, спирається на соціально-етичні, позапозитивні критерії оцінки закону.

¹ Актуальність цього завдання підтверджують як Окремі думки суддів КСУ стосовно Рішення КСУ у справі про призначення судом більш м'якого покарання, так і дискусія, котра нещодавно розгорнулася у процесі розгляду справи про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною. Див. Рішення від 3 лютого 2009 року № 3-рп/2009 (*Офіційний вісник України*. — 2009. — № 11. — Ст. 341).

² Тут відтворено зміст аналогічних правових позицій Європейського суду з прав людини (див. рішення у справах «Санді Таймс проти Об'єднаного королівства» («The Sunday Times v. the United Kingdom», № 6538/74, §§ 46-49, 26 April 1979 [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=24547317&skin=hudoc-en&action=request>

³ Див. також Рішення КСУ від 5 квітня 2001 року № 3-рп/2001 (*Офіційний вісник України*. — 2001. — № 43. — Ст. 1933), від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 (*Офіційний вісник України*. — 2002. — № 13. — Ст. 669), від 28 квітня 2009 року № 9-рп/2009 (*Офіційний вісник України*. — 2009. — № 35. — Ст. 1210).

⁴ *Офіційний вісник України*. — 2007. — № 52. — Ст. 2132.

При цьому роль деонтологічного й аксіологічного підходів у конституційному правотлумаченні й правозастосуванні полягає у виявленні філософсько-правових та морально-політичних принципів, котрі визначають юридичні межі суверенітету нормотворчої влади. Такі принципи слугують критеріями оцінки якості юридичної форми (правова визначеність) та змісту законодавчих рішень (непорушність сутності конституційного права особи, рівність і домірність). Таким чином, конституційне судочинство слугує одним із засобів реалізації загальної вимоги правотворчої справедливості.

Висновки. Залежно від ролі, яку відіграють природно-правові підходи у прийнятті окремих актів КСУ, можна виокремити два їх значення: основне (аргументаційне) та допоміжне. В останньому випадку роль природно-правових конструкцій обмежується розв'язанням окремих пізнавально-інтерпретаційних задач. У першому ж випадку такі конструкції стають смисловим центром рішення, набувають активного ціннісно-правового значення. Саме про такі рішення КСУ можна стверджувати, що вони мають природно-правовий характер.

Поєднання соціально-онтологічного, деонтологічного й аксіологічного підходів уможлиблює соціально-цільове та ціннісно-етичне осмислення державно-юридичних явищ, встановлення їх соціального призначення, а також відшукування зв'язків позитивного права з тими антропосоціальними феноменами, які мають соціально-регулятивне значення й слугують критеріями легітиматії державної нормотворчості. Від того, наскільки адекватно виявлено та враховано згадані фактори, залежить і ступінь справедливості правових актів самого КСУ.

Звернення до природно-правових підходів у практиці конституційного судочинства пояснюється, з одного боку, тим, що саме конституційні суди, зазвичай, покликані адаптувати Конституцію і закони до соціальних змін, оперативно реагувати на ці зміни своїми рішеннями. З іншого боку, основний зміст конституційної юрисдикції становить оцінка позитивного права з погляду закріплених в Основному Законі найвищих правових цінностей, загальних засад права. Для виконання означених завдань саме природно-правова аргументація виявляється найбільш прийнятною, доречною й, зрештою, у багатьох випадках найбільш переконливою.

Водночас, попри очевидні переваги, пов'язані з розширенням концептуально-методологічного інструментарію конституційної юстиції за рахунок юснатуралістичних підходів, залишається актуальною проблема виваженого й соціально обґрунтованого їх використання, яке не зашкодить правопевності, стабільності державно-юридичного правопорядку й довірі людини до рішень органів судової влади. Випадки, коли апеляція до природного права покликана приховувати відсутність об'єктивної публічної значущості положень, позначуваних як такі, що відповідають «справедливості», «ідеї права» чи «природі людини», могли б бути названі хіба що «зловживанням природним правом», чи, точніше, відповідними ідеями. Як видається, одним із засобів, що здатен запобігати цьому, може бути соціологічна експертиза правових актів, розглядуваних КСУ, результати якої, зокрема, викладалися б у мотивувальній частині його рішень і висновків. Адже, наприклад, у загальному судочинстві використання експертизи (щоправда, дещо іншого характеру) не тільки легалізоване, а й є обов'язковим у низці випадків.

Наведені положення, гадаємо, можуть сприяти обґрунтуванню такого різновиду інтегрального праворозуміння, згідно з яким самі методи правотлумачної та правозастосовної діяльності є засобами реалізації природно-правових засад. У такий спосіб юснатуралістичні підходи до вироблення юридичних рішень можуть бути органічно інтегровані в практику правосуддя, слугувати їй необхідною й невід'ємною складовою.

До уваги шановних авторів!

«Вісник Конституційного Суду України» є друкованим органом Конституційного Суду України, який постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 року включено до переліку видань, публікації в яких зараховуються у разі захисту дисертації як наукові роботи.

У журналі висвітлюється діяльність Конституційного Суду України; публікуються наукові статті, наукові повідомлення, рецензії, анотації, коментарі тощо.

Нагадуємо, що наукова стаття повинна бути актуальною, мати доктринальний характер із чітко окресленою проблематикою, містити наукові положення, розроблені особисто автором, висновки про наукове та практичне значення наукової розробки.

До статей додається: довідка про автора із зазначенням прізвища, імені та по батькові, вченого ступеня, вченого звання, місця роботи і посади, контактних телефонів, електронної пошти. Примірник рукопису підписує автор.

Разом із рукописом до редакції подається його електронна копія, записана у вигляді окремого електронного документа.

Обсяг наукових статей — 12–15 сторінок, наукового повідомлення — 5–7 сторінок машинописного тексту через півтора інтервала. Шрифт — Peterburg, розмір шрифту 14. Нумерація виносок — посторінкова.

Редакція залишає за собою право направляти наукові статті й повідомлення на рецензування, редагувати рукопис, скорочувати його, змінювати за погодженням з автором назву статті.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор. Подані матеріали редакція не повертає.

У разі передруку публікації іншими виданнями посилання на «Вісник Конституційного Суду України» обов'язкове.

Запрошуємо до співпраці!

Матеріали для публікації надсилайте за адресою:
01033, м. Київ, вул. Жиллянська, 14, Конституційний Суд України,
редакційна рада «Вісника Конституційного Суду України»,
тел.: 238-11-54

Завідувач
редакційно-видавничого відділу
Секретаріату
Конституційного Суду України
В. Тичина
тел.: 238-10-32

Відповідальний
секретар
К. Пігнаста
тел.: 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Видавець
Видавничий Дім «Ін Юре»
01004, Київ-4, вул. Терещенківська, 4б
Тел./факс: (044) 234-69-72
E-mail: info@inyure.kiev.ua
www.inyure.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:
Пазенко О. С.,
Лавриненко Л. Г.,
Печенюк Ю. О.,
Карташова О. Р.

Підписано до друку: 11.08.2009.
Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 9,1. Обл. вид. арк. 6,36.
Зам. № 9-832
Наклад 725
Ціна договірна

Віддруковано у **ЗАТ «ВІПОЛ»**
Україна, 03151, м. Київ, вул. Волинська, 60
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 752 від 27.12.2001 р.

«ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ»

Відп. ред. доктор юридичних наук, професор,
академік АПрН України Я. М. Шевченко

Рік видання — 2009

Обкладинка — тверда

Кількість сторінок — 952 с.

В «Енциклопедії цивільного права України» досліджуються проблеми цивільного права і законодавства України, висвітлюються нові досягнення цивільно-правової науки. У зв'язку з організацією нового українського суспільства розглядаються загальнотеоретичні проблеми, проблеми співвідношення цивільного і господарського права, права власності, права інтелектуальної власності. Поданий матеріал відповідає Цивільному кодексу України. Енциклопедія висвітлює питання правового регулювання економіки, захисту прав людини, проблеми цивільно-правової відповідальності; розглядає інститути права інтелектуальної власності, судову практику, практику застосування міжнародного приватного права тощо.

Розраховано на широкі кола юридичної громадськості, науковців, викладачів вищих закладів освіти, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронних органів, юристів-практиків, студентів і аспірантів, а також усіх, хто цікавиться проблемами сучасного правознавства, державотворення і правотворення.

Вже сьогодні Ви можете замовити
«Енциклопедію цивільного права України»

за адресою:

Видавничий Дім «Ін Юре»

01004, м. Київ, вул. Терещенківська, 4б

Тел.: (044) 537-51-20, 537-51-21

Електронна пошта sales@inyure.kiev.ua

<http://shop.inyure.kiev.ua>